

Casals de Joves de Catalunya forma part d'un grup d'entitats que, en conjunt, dona cos al Moviment laic i Progressista (MLP): Les nou organitzacions que vertebreren aquest moviment som:

- ☞ Casals de Joves de Catalunya
- ☞ Esplais Catalans, Esplac
- ☞ Acció Escolta de Catalunya
- ☞ Ateneus laics i Progressistes
- ☞ Escola Lliure El sol
- ☞ Fundació Ferrer i Guàrdia
- ☞ Fundació Terra
- ☞ Cooperació
- ☞ Cooperativa Entorn, sccl

Encara que mantenim la nostra pròpia independència, ens uneix l'ideari del Moviment, basat en uns mateixos valors: l'humanisme i la llibertat, sobre els quals fonamentem la laïcitat i el progrés. Els dos termes que utilitzem com a bandera.

L'MLP fomenta el lliurepensament des de la ciutadania activa per assolir les més altes cotes de felicitat personal i pública.

www.mlp.cat

“El llibre que teniu a les mans intenta ser una eina pràctica de referència per a l'educació en la participació, ja que descriu l'experiència de la posada en marxa d'un crèdit sobre participació que es va iniciar l'any 2005 i que es va dur a terme durant els cursos 2006-2007 i 2007-2008 al nivell de 4rt d'E.S.O. a dos instituts de Barberà del Vallès, una ciutat de gairebé 30.000 habitants, situada a la comarca del Vallès Occidental.

Aquest llibre explica exhaustivament de quina manera es va desenvolupar i quins resultats va tenir el projecte del crèdit sobre participació que vam portar a terme. Aquesta explicació necessita una pausa inicial per tal de contextualitzar la idea, tal i com vam fer amb el propi projecte. És per això que aquest document comença amb una ampla introducció sobre els aspectes teòrics en els quals està basat el projecte, tals com l'anàlisi de la relació entre educació i participació i la definició del propi concepte de participació.

Esperem que els lectors impacients d'explicacions pràctiques i de resultats empírics no es desanimin i pensin que aquesta és una altra parrafada més sense sosteniment pràctic. Per això, a banda de la contextualització teòrica a aquest document trobaran àmplia informació sobre les activitats realitzades, les estratègies emprades, les opinions de les persones que exercien d'educadores i de l'alumnat, i un ampli ventall d'informació i anàlisi que dona una visió força completa i pràctica del que es va fer.”

1

Casals de Joves de Catalunya

Educar en participació, una assignatura pendent

Autors

Fidel González i Aida Mestres

Col·laboracions

Marta López, Beatriz Main

Entrevistes

Andrea Amat, Aida Mestres, Beatriz Main

Fotografies

Marc Ibáñez, Aida Mestres

Educar en participació, una assignatura pendent

Casals de Joves de Catalunya som una federació que agrupa associacions juvenils que fomentem la participació dels i les joves, des de la pròpia organització dels mateixos i sota els principis d'autogestió, democràcia, laïcitat i progrés.

El sentit de la federació respon a la voluntat de treballar conjuntament amb la idea que la xarxa d'inèrcies ens permeti a tots els Casals optimitzar recursos, ser més capaços d'incidir en les temàtiques que ens afecten com a col·lectiu, intercanviar experiències i poder donar suport a tots els projectes que, sota els principis que compartim, vulguin sumar-se.

www.casaldejoves.org

***A la Júlia,
la floreta més bonica de la primavera.
Petons de papallona.***

**"Ajuda sobretot a integrar-te en un grup.
Compartir les teves idees, crear grup, compartir,
'companyerisme'."**
(Elisabet Amores, alumna de 4rt d'ESO de l'IES La Romànica)

**"Col·laboració, 'companyerisme', opinar, participació
ciutadana..."** (Pablo Calderón, alumne de 4rt d'ESO
de l'IES La Romànica)

**"Eficaç, experiència bona, bon mecanisme, relacions
amb gent."** (Alejandro Muñoz, alumne de 4rt d'ESO
de l'IES Can Planas)

"Participació, col·lectiu, conscienciació social."
(Rafa García, alumne de 4rt d'ESO de l'IES Can
Planas)

**"Participació, ciutadania i llibertat van molt lligades.
Els humans ens sentim lliures, tenim dret a participar.
Formem part d'un col·lectiu,
som ciutadans."**
(Mercè Balaguer, directora de l'IES La Romànica)

ÍNDEX

Autors: Fidel González i Aida Mestres.
Col·laboració: Marta López, Beatriz Main.
Entrevistes: Andrea Amat, Aida Mestres, Beatriz Main.
Coordinació de l'edició: María Bermejo.

Primera edició: maig 2010
CC BY-NC-ND Casals de Joves de Catalunya.
Sou lliures de copiar, distribuir i comunicar públicament l'obra amb les condicions següents:
Sempre que utilització aquest llibre n'heu de citar Casals de Joves de Catalunya com el seu editor i Fidel González Pérez i Aida Mestres Ràfols com els seus autors.
No podeu utilitzar aquesta obra per a finalitats comercials.
No podeu alterar, transformar o generar una obra derivada d'aquesta obra.

Edita: Casals de Joves de Catalunya
c. Avinyó, 44 – 3r pis.
08002, Barcelona
Telèfon 93 601 16 16
casaldejoves@casaldejoves.org / www.casaldejoves.org

Aquest llibre ha estat publicat gràcies al finançament de: Departament d'Educació de la Generalitat de Catalunya, Secretaria de Joventut de la Generalitat de Catalunya, Ministerio de Sanidad y Política Social, Ajuntament de Barcelona i Diputació de Barcelona.

Revisió lingüística: Montserrat Alba.
Fotografies: Marc Ibañez.
Disseny i maquetació: Elena Vila.
Impressió: El Tinter, S.A.L.

I.S.B.N. 978-84-614-0704-0.
Dipòsit legal. B.20730-2010.

Presentació	5
Introducció	
☞ Per què un crèdit de participació?	7
☞ Què entenem per participació?	9
El projecte	
☞ Objectius	15
☞ Mètode	17
☞ Estructura i continguts	21
L'experiència	
☞ Els agents	25
☞ Construcció del projecte	27
☞ La realització del crèdit	28
Els resultats	
☞ Anàlisi dels resultats	31
☞ Els projectes realitzats	33
La Valoració	
☞ Consideracions generals	41
☞ La valoració feta per l'alumnat	43
☞ A mode de conclusió	45
Annexos	49
Bibliografia de referència per al crèdit	53

PRESENTACIÓ

Casals de Joves de Catalunya som una federació d'entitats juvenils laiques i progressistes que fomentem la participació i la transformació social. Entre una de les nostres línies de treball, hi ha el foment de la participació amb el desenvolupament de projectes d'educació popular.

Un d'aquests projectes ha estat la realització d'un crèdit variable sobre ciutadania i participació que es va iniciar l'any 2005 i que es va dur a terme durant els cursos 2006-2007 i 2007-2008 a dos instituts de Barberà del Vallès, una ciutat de quasi 30.000 habitants, situada a la comarca del Vallès Occidental.

Aquest projecte ha estat un més dels que anomenem "experiments casalers" projectes que no tenen massa a veure amb la tasca diària de la federació (que és el suport, la coordinació i la promoció de projectes associatius juvenils de foment de la participació) però que la complementen. Entre aquests projectes destaquem l'Escola de participació, la formació a tècnics de joventut i ara, el crèdit, tots ells representen l'I+D de la federació, ja que ens ajuden a posar en pràctica aspectes teòrics del nostre model i a desenvolupar noves estratègies educatives per a la promoció de la participació.

El projecte del crèdit -sens dubte- ha estat en aquest sentit el projecte més ambiciós i, alhora, el més gratificant ja que ens ha permès unir diferents elements (la conceptualització, les estratègies i metodologies educatives, la sistematització del procés d'aprenentatge participatiu, etc.) i obtenir-ne uns resultats que han superat les expectatives. Ha estat un projecte per mostrar què sabem fer i com ho fem, però també un projecte d'aprenentatge i experimentació per aquelles persones que hem pogut gaudir-ne.

Aquest llibre vol presentar l'experiència, no només del propi contingut del crèdit (per a la qual cosa s'ha editat un recurs específic) sinó també dels resultats i de l'anàlisi dels diferents agents que han intervingut en les diferents etapes del projecte, principalment la desenvolupada durant el curs 2006-2007, tot i que el projecte, actualment, segueix en execució.

El llibre que teniu a les mans vol ser una eina pràctica, en tant que explica de manera exhaustiva com es va desenvolupar i quins resultats ha tingut el projecte del crèdit de participació. Ara, distorsionariem aquesta voluntat, si no féssim -tal com hem fet amb el propi projecte- una pausa inicial per tal de contextualitzar la idea. És per això que aquest document comença amb una àmplia introducció dels aspectes teòrics sobre els quals està basat

el projecte, com ara l'anàlisi de la relació entre educació i participació i la definició del concepte de participació, en definitiva un apartat que fa de pròleg (introducció) als següents que expliquen des d'una perspectiva molt més pràctica les activitats i estratègies d'intervenció que es van realitzar.

Per a l'elaboració d'aquest document, hem comptat amb la col·laboració de diferents persones representatives dels agents implicats, als quals hem realitzat una entrevista el febrer de 2008, un any després de la primera edició del crèdit. La transcripció literal d'algunes de les seves respostes complementa el document.

Les persones col·laboradores han estat:

☛ Per part de l'Ajuntament de Barberà:
Celestino Sánchez, regidor de Participació Ciutadana durant el període 2003 a 2009.
José Luis Rivera, cap de Participació Ciutadana durant el període 2003 a 2007.
Lourdes Laudo, tècnica de Participació Ciutadana durant el període 2005 a 2007.
Marian Rodríguez, regidora de Joventut durant el període 2003 a 2007.
Jordi Garcia Freixas, tècnic de Joventut.

☛ Per part de Casals de Joves de Catalunya:
Aida Mestres, dinamitzadora.

☛ Per part dels centres de secundària:
Mercè Balaguer, directora de l'IES La Romànica.
Jaime Castel, alumne de 4rt d'ESO de l'IES La Romànica.
Pablo Calderón, alumne de 4rt d'ESO de l'IES La Romànica.
Ana Rodríguez, alumna de 4rt d'ESO de l'IES La Romànica.
Elisabet Amores, alumna de 4rt d'ESO de l'IES La Romànica.
Melani Peña, alumna de 4rt d'ESO de l'IES Can Planas.
Alejandro Muñoz, alumne de 4rt d'ESO de l'IES Can Planas.
Eriz Ferrero, alumne de 4rt d'ESO de l'IES Can Planas.
Rafa García, alumne de 4rt d'ESO de l'IES Can Planas.

Volem agrair a totes les persones que han ajudat en el desenvolupament d'aquest projecte: Lluís Ferrer, Mikel Pasqual, Txus Sanz, Lourdes Laudo, José Luis Rivera, Jordi Garcia, Celestino Sánchez, Marian Rodríguez, Jordi Serrano, Gemma Martín, Cristina Espuga i als representants del Casal de Joves Obrer Pas, Barbetronica i del Club d'handbol.

INTRODUCCIÓ

Per què un crèdit de participació?

"És una aposta molt arriscada, molt potent i molt necessària al mateix temps." (Jordi Garcia Freixas, tècnic de Joventut).

La realitat social en la qual vivim, amb els valors que promou, fa necessària una urgent i intensa intervenció a favor de valors que promoguin un desenvolupament de la democràcia, tals com la convivència, la pau, la responsabilitat, el compromís, la cooperació o la participació.

Entenem la participació com l'eina indispensable per aprofundir en el desplegament (actualment incomplet) de la democràcia, ja que n'és una de les seves màximes expressions, a més d'un dels principals vehicles per assolir la llibertat, la convivència, la igualtat, etc.

Ara bé, estem lluny de disposar d'índexs participatius que assegurin l'exercici democràtic amb garanties. Començant per les instàncies governamentals, que no només l'eludeixen sinó que en moltes ocasions la dificulten i la perverteixen, acabant, consegüentment, en una apatia social força extensa i arrelada, una apatia que habitualment s'associa a la joventut, però que diversos estudis assignen a totes les franges d'edat.

La manca de participació comporta disfuncions socials que afecten directament la viabilitat de la pròpia societat, en tant que desnaturalitza les relacions entre els individus de la mateixa comunitat. El resultat d'això és la desvinculació amb la resta de membres de l'entorn i per tant l'absència d'actes que no vagin més enllà del benefici personal. D'aquesta manera, tot el que forma part de la comunitat, passa a ser aliè a l'individu i per tant, mancat de valor. Des d'aquesta perspectiva es veu innecessària (no es nega la necessitat, sinó que ni tan sols existeix) qualsevol reacció o actitud davant del que passa o deixa de passar en l'entorn. És en aquest estadi que es produeix la desafecció política, el vandalisme, la insolidaritat, la negació d'auxili, la manca de col·laboració ciutadana, el passotisme, la indiferència als missatges institucionals... i un llarg etcètera que conforma el que col·loquialment s'anomena "manca de valors".

Per tant, és necessària la reacció dels agents conscienciats d'aquest panorama, la intervenció dels quals -per transformar aquesta realitat- passa necessàriament per una reforma en el plantejament del sistema democràtic, per tal d'aprofundir més en els seus valors. El que és el mateix, cal desenvolupar el significat de democràcia, el poder del poble. I és en aquest sentit, que **la participació s'ha d'enfocar des de la capacitat d'exercir aquest poder del poble.**

"...la idea del crèdit variable, on es treballessin valors que definissin la concepció de ciutadania no només amb la votació cada quatre anys, sinó amb la percepció que la ciutat és seva i que pot decidir-hi i fer coses que poden millorar-la." (Celestino Sánchez, regidor de Participació Ciutadana).

Per a exercir aquest dret no hi ha prou amb el reconeixement institucional per al seu exercici, que és el que podríem denominar "democràcia de baixa intensitat". Una democràcia que només s'enuncia, sense alimentar-la, sense proveir-la dels elements necessaris per al seu exercici està condemnada a la desaparició progressiva per abandonament. Cal eradicar la postura passiva que espera la reacció ciutadana, que no fa altra cosa que facilitar-ne l'extinció. **Un bon jardí cal regar-lo i adobar-lo**, una flama cal alimentar-la; per tant, la participació necessita d'una promoció activa que inciti la ciutadania a exercir-la.

"Es tracta de mirar com funcionen les coses, quin és el paper que juguem, com es pot canviar... més que donar respostes, és fer preguntes." (Marian Rodríguez, regidora de Joventut)

La coincidència conjuntural ha possibilitat l'aparició d'un projecte que aposta per aquesta línia. Aquest ha estat el cas de Barberà del Vallès entre els anys 2006 i 2008, quan diferents actors compartien aquesta visió social i la voluntat d'explorar el sistema democràtic amb la posada en marxa de projectes no solament per exercir la ciutadania sinó per a promoure-la. Aquest ha estat el cas de les regidories de Participació i de Joventut, el Casal de Joves Obriu Pas i la seva federació, Casals de Joves de Catalunya.

"...ens vam adonar que no estàvem tenint en compte la gent jove, que normalment no participa." (Celestino Sánchez, regidor de Participació Ciutadana).

L'experiència de Casals de Joves de Catalunya (ACJ) en projectes de promoció de la participació va cridar l'atenció de la Regidoria de Participació Ciutadana de Barberà del Vallès, que li va encarregar **un projecte per generar un espai d'aprenentatge participatiu en el marc de l'educació formal**, partint d'un preprojecte que des de l'ACJ havíem intentat portar a la pràctica en el passat.

La idea era generar un programa educatiu per a la promoció de l'aprenentatge de l'exercici de la ciutadania mitjançant la participació en l'espai de l'educació formal. Una situació que a priori semblava un tant contradictòria, o si més no força difícil, atès que **la participació o la ciutadania no és quelcom que es pugui plantejar com una lliçó a aprendre, ni una actitud a la qual algú pugui posar nota**. Per tant, el fet d'encabir l'aprenentatge d'una experiència vivencial dintre de l'actual sistema educatiu era un repte.

Per altra banda, també coincidia amb la voluntat d'explorar l'espai escolar com quelcom més que un espai en el qual s'adquireixen coneixements acadèmics, **fugint del concepte escolar que prepara les persones per al mercat laboral, i apostant, per un espai educatiu que fomenta el creixement de la persona de manera integral**.

"El currículum de secundària no recull el que és participar. Creiem que els joves d'avui dia no són suficientment crítics amb l'entorn... en aquest crèdit buscàvem que tinguessin un espai per desenvolupar això, des de participar a casa, a l'escola o a la ciutat... Creiem que això faltava en el currículum." (Lourdes Laudo, tècnica de Participació Ciutadana).

"Des de fa uns anys, l'educació en valors dins del nostre ensenyament ha quedat relegada a crèdits variables d'oferta no obligatòria. La manca d'aquest ensenyament es contradiu amb l'esperit de les últimes lleis i reformes educatives interessades totes a fomentar l'educació en els valors democràtics. L'interès d'aquest crèdit correspon, per tant, a la necessitat -cada cop més creixent i manifesta des dels més diversos àmbits- de fomentar l'educació en els valors democràtics, especialment de ciutadania i participació. Per tant, en tant que es cobreix aquesta mancança, el crèdit és altament interessant." (Mercè Balaguer, directora de l'IES La Romànica).

Tot i que el propi concepte de "participació" necessita espais més amplis i lliures que l'actual sistema educatiu, és un principi que consideràvem oportú per complementar el currículum educatiu, que al nostre parer està mancat de línies educatives integrals.

L'educació formal, a priori, no és el millor espai per a la finalitat plantejada, però precisament aquests condicionants (l'escola s'identifica com un espai rígid, de transmissió de conceptes, poc vivencial, poc obert a la resta del món, amb una metodologia unidireccional, en el qual l'alumnat és simplement un receptor desproveït de la capacitat d'aportar...) es podrien convertir en elements positius per al desenvolupament futur, ja que una metodologia diferent n'aconseguiria la motivació necessària.

"La facilitat és la potència que té el projecte, el fet d'entrar en un centre educatiu i començar a parlar de participació, de valors..." (José Luis Rivera, cap de Participació Ciutadana).

Tal com hem vist, plantejar un projecte com aquest, significava un repte (als condicionants anteriorment esmentats, cal afegir les poques iniciatives de foment de la participació existents en aquest àmbit), però en tot cas, i mirant-ho des d'un altre punt de vista, en realitat es tractava d'una oportunitat que ens permetia intervenir directament en un espai juvenil per excel·lència, i aplicar de manera concentrada, tots els nostres coneixements sobre l'educació en valors i en concret, en participació.

Què entenem per participació?

➔ Què és participar?

Existeixen diferents elements i condicionants que ens afecten en la nostra vida diària i marquen les nostres opcions de desenvolupament social, econòmic, laboral...

Aquests elements són comuns a la col·lectivitat, sigui quina sigui: l'escala veïnal, la gent de l'escola, les companyes i els companys de feina, la totalitat de veïnes i veïns del municipi, les persones habitants d'un país...

Depenent de la política d'un país, dels seus recursos, de la seva història, etcètera les persones que hi habiten tindran una sanitat o una altra, un transport públic o un altre, uns sous més alts o més baixos, més o menys atur, un tipus d'escola o una altra...

En el mercat laboral, segons el tipus d'empresa, de les característiques de la persona empresària, de l'existència o no de sindicats i de la resta de companyes i companys, tindrem unes condicions i un ambient laboral diferents.

I als centres d'ensenyament, segons els recursos que hi destini l'administració, depenent de la directiva, de la totalitat del professorat, de l'existència o no d'associació d'alumnes, d'associació de pares i mares tindrem una o altra proposta educativa.

Aquests condicionants no són estàtics, han estat creats i modificats al llarg del temps. És, per tant, una construcció social que pot evolucionar i transformar-se des dels diferents espais. L'establiment d'un Estat en règim de democràcia permet transformar tots aquests agents condicionants des de tots els espais possibles, sense que això impliqui il·legalitat o s'hagi de defensar de forma clandestina. L'elecció dels càrrecs polítics possibilita que la ciutadania posi en clau institucional les seves idees de com la societat i els condicionants han de ser transformats. Així mateix, la democràcia permet el sorgiment de col·lectius associats que esdevenen agents transformadors de forma activa des de la dimensió social.

Malgrat això, el desplegament de la democràcia es troba en un procés continuat, lluny d'erigir-se com un sistema acabat i perfeccionat, la democràcia suposa aprofundir en ella mateixa, consolidant-se, modificant espais existents o creant-ne de nous:

- ☛ La consolidació i/o creació de diferents espais formals en l'àmbit de l'administració de representació: consells consultius, espais de negociació, consultes ciutadanes, referèndums...
- ☛ La creació i el foment d'espais informals de representació.
- ☛ El foment i suport del poder no institucional: l'organització de la societat com a estructura autònoma per al desenvolupament d'iniciatives civils, l'associacionisme.
- ☛ La manera de fer de les persones representants: obertes a les diferents realitats socials i adaptables a la realitat canviant. Amb una predisposició verdadera de servei a la societat.

"El 'tu votes i jo t'ho arreglo' (visió molt passiva de la ciutadania) ha de canviar. Tots hem de treballar per construir la ciutat que volem. En el fons, cal incidir en la idea que fem les coses amb les persones." (Celestino Sánchez, regidor de Participació Ciutadana).

És per això que ara cal treballar d'una manera integral:

- ☛ Creant espais de representació.
- ☛ Obrint els espais de decisió.

- ☛ Motivant a interessar-se pels afers col·lectius i a assumir responsabilitats.
- ☛ Canviant les estructures i els mètodes de treball dels espais i canals de decisió i representació.
- ☛ Formant en la cultura participativa.

Si existeixen condicionants que marquen el nostre desenvolupament com a persona i les nostres relacions interpersonals, i si aquests condicionants es poden canviar, l'única manera de fer-ho, és implicar-nos en la definició, construcció, modificació i en cas de ser necessari, en la seva eliminació. I d'això, se'n diu participar.

"Compartir el poder, prendre decisions conjuntament, escoltant de veritat tothom..." (Celestino Sánchez, regidor de Participació Ciutadana).

Participar és prendre consciència que formem part d'una col·lectivitat, i per tant, ens cal conèixer quin és el nostre entorn, com està configurat per poder-lo sentir com a propi i fer-nos corresponsables dels afers que afecten el conjunt. I és que **en una comunitat, tothom rep, però tothom aporta. Aquesta aportació és la participació.**

"Participar en el col·lectiu, sortir de l'individu, de les pròpies necessitats i preocupar-se també pel context, per l'entorn, pel que puc fer..." (Marian Rodríguez, regidora de Joventut).

Podem afirmar que sense participació no hi ha democràcia, i quanta més participació hi hagi, més avançada serà la democràcia. I és que si volem crear una societat democràtica en la qual puguem créixer (com a societat i com a persones) l'única manera de fer-ho és implicar-nos en **els afers públics, que no són altra cosa que els nostres afers. Si nosaltres formem part de la societat, els assumptes de la societat són els nostres assumptes.**

Participar és: *"Poder compartir amb algú alguna cosa, aportar les teves idees. És opinar sobre algun fet i no quedar-te amb el dubte, dir la teva."* (Ana Rodríguez, alumne de 4rt d'ESO de l'IES La Romànica).

Participar és: *"Col·laborar amb la resta de gent per a una fi comuna. Entre el grup, tenir un objectiu comú i poder superar-lo."* (Jaime Castel, alumne de 4rt d'ESO de l'IES La Romànica).

Participar és: *"Poder donar la meua opinió sobre alguna cosa i dur-la a terme, fer-la. Jo tinc veu, escoltar uns altres. Tenir veu, no sols per a mi, sinó per a tots."* (Eriz Ferrero, alumne de 4rt d'ESO de l'IES Can Planas).

Participar és: *"Implicar-se, conèixer una realitat i després transformar-la. Sentir-se implicat."* (Mercè Balaguer, directora de l'IES La Romànica).

➡ A participar s'aprèn participant

A participar s'aprèn participant. La participació és un mitjà i un valor en si mateix, per tant el dret a participar s'ha de conèixer a la vegada que hem de garantir unes condicions mínimes per exercir-lo. No podem pretendre que primer aprenguem la teoria de la participació i, de sobte, ens adonem que ja sabem participar. La participació va molt més enllà, és una actitud, una manera de fer. És, per tant, amb el desenvolupament d'aquesta habilitat (la seva pràctica) que cada individu va perfilant la seva manera de participar, adquirint així habilitats i coneixements que li permetran exercir-la amb plenitud.

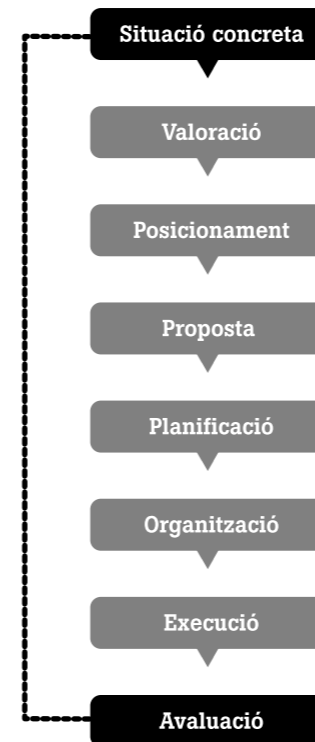
La societat "sense obligacions" en què vivim és sovint obra d'un model de desenvolupament econòmic que indueix a la delegació constant de moltes de les qüestions quotidianes, de forma que la població juvenil creix i es desenvolupa en un marc social excessivament assistencial, i que consegüentment minva la predisposició a la implicació emotiva, social o política. Una societat que planteja la seva existència des de la perspectiva de la ciutadania desprotegida, que necessita d'un estat (o corporació empresarial) paternalista i que renuncia a totes i cada una de les potencialitats que disposa per intervenir en la definició de la seva vida. Com a mostra d'això trobem la renúncia que fan moltes mares i pares en l'educació dels seus fills, delegant-la quasi en exclusivitat en la institució escolar. Evidentment, des d'aquesta perspectiva del mal comportament, dels resultats acadèmics dolents i de la mala educació en general que pugui

tenir el col·lectiu infantil, se'n fa responsable al professorat i en cap cas a la renúncia dels pares a l'educació dels seus fills. El mateix passa amb la salut, fem responsable de la nostra salut al sistema sanitari i no assumim la responsabilitat de portar una vida saludable; la convivència, volem més policia mentre que nosaltres ens retirem de l'espai públic; la política, culpem la classe política mentre que ens oblidem del nostre deure com a ciutadans a participar activament dels afers col·lectius, i un llarg etcètera que constitueix l'actitud poc madura de la societat moderna.

No es pot dir que cap persona neix amb una vocació o un propòsit específic de participar, la participació i la motivació per prendre part en els assumptes públics són el recull d'un seguit d'experiències i vivències per part de la persona que la fan susceptible de voler expressar-se i participar, de voler implicar-se en l'esfera pública i social.

La realitat social i els condicionants d'allò que volem transmetre (ciutadania activa) fan que, de moment, s'hagi de ser prudent en esperar alts índexs de participació a curt termini per moltes actuacions que es facin. Com en tot procés d'aprenentatge, aquest s'ha de plantejar amb una gran inversió i una dedicació significativa de recursos i esforços durant un llarg període de temps. L'educació, i en aquest cas l'educació en valors (ciutadania activa), és una inversió a mig i llarg termini.

➡ Què cal per participar?

Com s'ha dit anteriorment, quan estem parlant de democràcia fem referència a un sistema social que aposta per l'accessibilitat de la totalitat del col·lectiu a les decisions que els afecten. I d'això, en diem participació. I aquesta participació, per tal que sigui efectiva, ha de tenir uns elements mínims:

- ☛ Que es basi en l'assumpció de la responsabilitat que té cada individu sobre el sosteniment de la comunitat.
- ☛ Que disposi de les condicions mínimes per tal d'exercir-la.
- ☛ Que sigui estable.
- ☛ Que tingui la capacitat de construir la societat que volem.
- ☛ Que sigui plena (veure les fases de la participació) o si més no que hi hagi l'opció i les condicions per estar present en plenitud.

Per a participar s'han de donar tres condicions: voler, poder i saber.

La primera recull la inquietud de la persona per incidir en la vida pública. Sense aquesta premissa (voler) poc farem, i és que si la gent no vol participar, per molt que creem espais de participació, aquests estaran buits. Però això no pot ser l'excusa per no crear espais participatius, sinó que ens ha d'obligar a motivar la gent a participar.

Ara bé, per molt que vulguem, si no hi ha espais i recursos per poder participar, aquesta voluntat es pot veure frustrada. És per això que s'ha de poder participar, s'han de crear espais de participació i això es tradueix en què l'administració ha de codecidir amb la ciutadania el seu futur, s'han de crear associacions, s'ha d'ajudar les diferents plataformes participatives. I ahora, s'ha de dotar aquests canals dels recursos suficients per poder exercir el seu propòsit. **Tal com diu el refranyer del Consell de la Joventut de Barcelona "l'amor es demostra amb partida presupostària".**

Però això serà insuficient si no sabem com afrontar les ganes i la disponibilitat. Com deia un anunci "la potència sense control no serveix de res". A participar, com a tot, s'ha d'aprendre i s'ha de fer participant, per tant, estem parlant d'un procés d'aprenentatge i com a tot procés d'aprenentatge, s'ha d'anar de menys a més.

Les persones han de disposar de la possibilitat d'estar presents en cada una de les fases que

intervenen en la construcció social i exercir-la. Sovint certs condicionants personals o de grup posen molts obstacles per la implicació de la ciutadania en totes aquestes fases: falta d'espais físics, falta de temps, falta de recursos... Tot això són dèficits i obstacles que poden superar-se amb la flexibilització de les administracions i la incorporació de nous elements de comunicació.

Vegem ara una proposta de dissecció del fet participatiu, el que denominem 'fases de la participació', que ens permet planificar la intervenció necessària per tal de treballar l'educació en la participació ja que ens indica quins elements s'hi han de treballar per dotar les persones de competències per al seu exercici.

➡ Les fases de la participació

Partim de la base que totes les persones tenen un plantejament de vida, un ideari. Per molt simple, complex o més o menys desenvolupat i/o estructurat, totes les persones reaccionen davant d'una situació concreta o un problema i ho fa segons el seu posicionament ideològic o escala de valors. Per tant, davant d'una situació concreta (la guerra de l'Iraq, la proposta de modificació de l'Estatut de Catalunya, però també la situació laboral, l'estat de la cultura, la situació de les dones, de l'ensenyament, la convivència a l'escala de veïns, etc.) tothom té la capacitat de fer una anàlisi, una altra cosa és que la gent no ho consideri prioritari -per la falta de motivació- i dediqui el seu temps a altres qüestions.

De l'anàlisi (**valoració**) d'aquesta realitat, en sortirà una opinió o **posicionament** que concordarà -i per tant acceptarà la situació analitzada- o en dissentarà. Depenent de l'opinió sobre la situació analitzada, el posicionament podrà ser més o menys tolerant. En aquest segon cas, sorgirà una **proposta**, a mode de reacció, per tal de pal·liar o modificar aquesta situació preexistent, i arribar a una altra que s'adeqüi més al nostre ideal social. Aquesta proposta necessita d'una **planificació** per tal de poder imaginar una estratègia d'acció que contempli els diferents factors necessaris per dur-la a terme, i així afrontar amb èxit el que ens proposem. Una vegada planificat, caldrà treballar per disposar de les eines i de tot el necessari, allò que ens ha de servir per aconseguir el que ens hem proposat. L'organització seran els preparatius del que hem dibuixat en la planificació, i que ens permetran l'execució del que ens vam proposar transformar. Tot seguit, passem a l'**execució** del pla traçat, en el qual disposarem els recursos disponibles per tal de fer realitat el que ens hem proposat. Tot aquest procés ens dona una altra realitat, la qual cosa ens retorna una altra vegada a l'inici del procés, per fer una nova lectura de la situació, contrastar-la amb el nostre corpus ideològic... Això, juntament amb l'anàlisi dels objectius assolits i del procés per assolir-los, és l'**avaluació**.

➡ Diferents nivells de participació

"Participar és ser conscient del teu entorn, ser crític... hi ha moltes vies: associacions, manifestacions, articles als diaris..." (Lourdes Laudo, tècnica de Participació Ciutadana).

Hi ha moltes maneres de participar i totes tenen la seva lògica i el seu moment i no han de ser necessàriament excloents de la resta: opinar en una xerrada, escriure una reclamació, associar-se, manifestar-se, organitzar una activitat (per a la comunitat), assumir un càrrec de responsabilitat col·lectiva, votar a les eleccions... Ara, **no totes aquestes participacions tenen el mateix valor**; si volem parlar de baixa o alta intensitat de la participació o el que podria ser el mateix de la 'participació formal o real', respectivament, hem d'establir criteris qualitius. I és que hi ha escales de participació que principalment tenen a veure amb la repercussió de les accions:

- ☛ Cap a l'exterior: la repercussió que té per a la societat, el que aquesta acció aporta, va estretament vinculada a un interès col·lectiu.
- ☛ Envers la pròpia persona: la repercussió que té aquesta participació en l'assumpció de responsabilitat i la implicació que ens demana.

Aquest últim tipus es pot avaluar per la identificació de les fases de la participació en les quals l'individu està present. Per tal que la participació es doni plenament, és necessari que l'individu s'impliqui en l'anàlisi de la realitat, la construcció del posicionament, de la proposta, de la planificació, l'execució i l'avaluació d'aquesta situació. Una baixa repercussió de l'individu en la decisió o acció seria representatiu d'una participació formal. I tot el contrari, la participació real

està obligada a representar els interessos de l'individu de manera directa, el que per altra banda és impossible sense que aquest estigui present, aportant, s'impliqui i assumeixi responsabilitats.

L'associacionisme és una de les màximes expressions participatives, ja que una estructura associativa permet exercir la participació (cal remetre's a la idea de "poder", ja que aquest "poder" pren la forma d'espais socials, de grups i col·lectius); i assegura la capacitat i l'oportunitat de tenir representació en cada una de les fases anomenades en el paràgraf anterior (anàlisi, posicionament, proposta, planificació, execució i avaluació).

"Participar és l'acció en la qual l'individu (o el grup) prenen part activa en un col·lectiu amb una finalitat comuna, amb voluntat d'incidència i de transformació."

EL PROJECTE

Objectius

Les competències per a la participació social i democràtica no s'adquireixen espontàniament sinó que s'han d'anar adquirint mitjançant l'aprenentatge d'habilitats i capacitats per a l'autonomia, el diàleg, la col·laboració i la corresponsabilitat.

Les finalitats i els objectius del crèdit parteixen de l'ideari i la metodologia bàsica que promovem Casals de Joves de Catalunya amb el nostre model d'intervenció de Casal de Joves associatiu. Es planteja partir de la realitat del grup i les experiències personals cap a un procés d'aprenentatge pràctic.

En aquest sentit ens marquem unes finalitats i uns objectius que ens facilitin poder conèixer quina és la nostra realitat perquè, un cop en fem una bona anàlisi, identifiquem quines són les necessitats i els interessos del conjunt de persones que formen part d'aquest entorn i així poder establir pautes de treball col·lectiu.

Consegüentment, ens marquem els següents objectius generals i específics:

Despertar l'interès pels afers públics i per la seva vinculació a ells

Els afers públics d'un municipi són aquelles qüestions que afecten el conjunt de la ciutadania i, per tant, cal que l'alumnat els sàpiga identificar i reconèixer. Alhora, també ha de conèixer quins són els espais participatius existents en el territori, per poder determinar en quina mesura -si és que li ve de gust- pot i vol implicar-se.

- ☞ Conèixer els afers públics del territori.
- ☞ Conèixer els espais participatius existents en el territori.

Identificar i comprendre les necessitats i els interessos personals i col·lectius

Entenem que, individualment, necessitem un reconeixement personal que ens faciliti una bona construcció de la identitat pròpia, per així tenir capacitat de trobar quins són els interessos i les necessitats personals. Però també hem d'identificar aquells que afecten un grup, i en aquest sentit, al llarg de les sessions, ens cal crear un clima de confiança i que l'alumnat compregui i conegui l'altre punt de vista per conscienciar sobre la pertinença a un col·lectiu. D'aquesta manera, amb la comunicació i el diàleg entre les persones, establim uns nivells de col·laboració entre els membres del grup per definir un projecte comú.

- ☞ Desenvolupar el reconeixement personal com un procés de construcció de la identitat pròpia.
- ☞ Crear un clima de confiança dins del grup.
- ☞ Ser conscient de la pertinença a un col·lectiu.
- ☞ Comprendre i conèixer l'altre punt de vista.
- ☞ Adquirir sentiments de pertinença de grup i d'unió.

Dotar d'eines i habilitats socials per participar

Per participar, a més de voler, cal poder fer-ho, i és aquí on cal conèixer aquelles eines i habilitats socials que ens ho faciliten. En aquest sentit el crèdit es dota de diferents tipus de dinàmiques de grup que ajudin l'alumnat a treballar i desenvolupar aspectes com la comunicació i el diàleg, el treball en equip, la confiança en la pròpia persona i en d'altres, la cooperació i el respecte, la resolució de conflictes...

- ☞ Desenvolupar eines de comunicació.
- ☞ Conèixer dinàmiques de grup.
- ☞ Crear espais d'experimentació.

Fomentar la participació

Conèixer l'estructura d'un procés participatiu és fonamental per poder implicar-s'hi i actuar en

qualsevol situació. Així doncs, l'alumnat ha de viure en primera persona aquest procés i serà mitjançant els espais d'experimentació quotidians que coneixerà quins són els diversos espais de participació, com funciona l'associacionisme, què succeeix quan ens plantegem dur a terme algun tema que ens interessa i treballem per fer-lo realitat.

- ☛ Conèixer l'estructura d'un procés participatiu.
- ☛ Conèixer com funciona l'associacionisme.
- ☛ Conèixer diversos espais de participació.

Fomentar la responsabilitat en la construcció i el desenvolupament de la comunitat

Com a ciutadanes i ciutadans d'una comunitat hem de conèixer què i qui treballa en i pel territori, des dels serveis de la pròpia administració fins a les associacions i entitats del municipi. Al llarg de l'experiència de participació l'alumnat visualitza i coneix l'estructura, l'organització i el desenvolupament de les accions de grup, siguin pròpies o alienes, fet que l'ajuda a poder analitzar l'efecte del seu posicionament personal davant de la realitat existent i determinar quin vol que sigui el seu vincle amb els afers públics.

- ☛ Conèixer les associacions i entitats del municipi.
- ☛ Conèixer l'estructura, organització i desenvolupament de les accions grup.
- ☛ Analitzar l'efecte del seu posicionament personal davant de la realitat existent.
- ☛ Estimular la vinculació amb els afers públics.

Mètode

"El més positiu ha estat el fet de canviar la dinàmica. El canvi de xip de la dinàmica de la classe en la qual ens cal una distribució diferent a la que els alumnes estan acostumats, en la qual no hi ha un mestre que explica i dona continguts i uns alumnes que escolten i opinen, sinó que anem construït conjuntament i ens pensem què volem fer, ho analitzem i intentem posar-ho a la pràctica. [...] Experiències com aquesta s'haurien de compaginar molt bé amb les classes magistrals. No podem deixar de fer classes magistrals, perquè és necessari transmetre els continguts; però cal buscar noves formes... Per exemple, que es treballin amb dos professors a l'aula ja és tot un canvi. L'observació i el treball en petits grups es fa més fàcil... És més motivant i enriquidor per als alumnes plantejar moltes preguntes, més que donar respostes, donant-los la paraula... El canvi de distribució dels espais també motiva. Els alumnes exposen, dirigeixen la classe i també ajuda." (Aida Mestres, dinamitzadora).

"La metodologia és correcta i coherent, molt d'acord amb l'objectiu del crèdit... Els estudiants que han passat per aquest crèdit, pot ser que es qüestionin moltes més coses, que siguin més crítics en altres assignatures amb una metodologia menys participativa. [...] El que potser és més interessant, és la metodologia emprada, que també queda justificada en la presentació. Es tracta de fer entendre el que és ciutadania i participació de la manera més vivencial possible. Partint de la idea que allò que s'experimenta vivencialment és fàcilment assolible i perdurable. És per això que el crèdit té poc contingut teòric i que els pocs conceptes que hi apareixen no es donen d'entrada, sinó que s'hi arriba després de diverses activitats i procediments." (Mercè Balaguer, directora de l'IES La Romànica).

En l'àmbit metodològic el principal plantejament que fem és que l'alumnat, en la mesura del possible, sigui protagonista de l'aprenentatge, facilitant així el principi de participació activa. Tenim present quins són els seus coneixements previs sobre la temàtica a tractar per poder concretar quins són els seus interessos i les seves necessitats. D'aquesta manera aconseguim un clima de confiança de grup i prou motivador perquè visquin tot el procés en primera persona, sentint-se partícips d'un procés en el qual tenen la paraula.

"Coses que ens van agradar? No hi havia deures ni exàmens. Podies parlar sobre qualsevol cosa, expressar-te lliurement..." (Pablo Calderón, alumne de 4rt d'ESO de l'IES La Romànica).

La intencionalitat és acompanyar en l'aprenentatge del significat dels dos elements definitoris d'aquest projecte educatiu (Ciutadania i Participació) de la manera més vivencial possible, alhora que volem despertar interès i motivació vers aquelles qüestions del seu voltant. Així doncs, no són tan importants els continguts teòrics d'aquests conceptes, com l'experimentació d'un procés de construcció col·lectiu de l'aprenentatge del que és participar i sentir-se membre actiu, compromès i responsable de l'entorn (ja sigui al centre educatiu com en el propi municipi) en el qual vivim.

"El fet d'experimentar vivencialment, de treballar amb elements pràctics i no una classe magistral té bona acollida per part dels estudiants. De fet, el crèdit de participació s'aprèn participant, no pot ensenyar-se. A participar es pot aprendre, però no ensenyar... La realitat no és alguna cosa on passen coses i on no puc incidir, sinó al contrari, si no incideixo jo, ho farà un altre... Clar, això no es pot ensenyar teòricament. S'ha escrit molt de participació, però no es pot ensenyar i una de les dificultats era innovar en aquest aspecte. Buscant coses d'aquí i d'allà per donar-hi aquesta perspectiva, sempre pensant que estem creant, no estem donant una classe ni lliçons a ningú." (José Luis Rivera, cap de Participació Ciutadana).

L'aprenentatge s'inicia a partir dels aspectes més personals de cada alumne, com participar a casa, a l'institut o simplement quins són els seus desitjos i les seves propostes sobre el món i el municipi que l'envolta. Així és com el procés avança cap a estrats més socials, els quals necessiten que hi hagi un seguit de competències més transversals, com ara l'assertivitat, l'escolta activa, la comunicació, la negociació i el consens. Al llarg de tot el procés tenim en compte una constant retroalimentació de cada moment viscut, ja que a partir de la relació amb els

companys i companyes, l'alumnat s'ha de qüestionar i plantejar quin és el seu nivell d'implicació i participació en el seu entorn, tant en l'àmbit individual com col·lectivament.

➡ BASES DEL NOSTRE MÈTODE

Pel que fa a la metodologia tenim molt clar que ha de partir d'una vessant constructivista de l'aprenentatge i amb les bases de l'educació no formal. Així plantejarem alguns aspectes i reflexions que influencien en un procés participatiu i que hem de tenir en compte per assegurar l'èxit del crèdit.

- ☛ Partint des de la pròpia experiència.
- ☛ Treballant el sentiment de pertinença a un col·lectiu.
- ☛ Des d'una metodologia activa.
- ☛ Amb un bon coneixement del territori i les oportunitats de l'entorn per afavorir el treball en xarxa.

Partint des de la pròpia experiència

Partim de l'experiència personal de cada alumne ja que la participació parteix de la individualitat de cada persona. Entenem que cada persona ha tingut unes vivències i experiències diferents a la resta i això ens fa úniques per aportar idees a qualsevol projecte conjunt. Des de la individualitat es parteix cap a la col·lectivitat descobrint inquietuds i necessitats comunes i la força del treball en grup. Les eines bàsiques que ajuden a definir els projectes comuns són la comunicació i el diàleg que garanteixen certs nivells de col·laboració entre persones.

"Parlàvem contínuament sobre les coses que ens afecten. En altres classes el professor parla i la resta callem. Ens donaven l'oportunitat de parlar, treballar en grup i d'expressar-nos. Seria bo en algunes classes, encara que per exemple en matemàtiques o història, potser són classes tancades i no es pot fer." (Eriz Ferrero, alumne de 4rt d'ESO de l'IES Can Planas).

"El que ha estat també sorprenent, en positiu, és que les activitats estan dissenyades per què els alumnes acabessin agrupant-se per interessos comuns i no per amistats. De fet, així ha succeït en els tres trimestres, en tots ells, els grups de treball eren del més heterogeni, acabaven discutint i treballant junts alumnes que no tenien cap afinitat inicial." (Mercè Balaguer, directora de l'IES La Romànica).

Treballant el sentiment de pertinença a un col·lectiu

Tenim clar que un dels aspectes a tractar és el sentiment de pertinença al grup perquè la participació social es basa en el treball per un objectiu comú, de forma cooperativa. Per tant plantejarem generar un clima de consciència col·lectiva que estableixi unes bases comunes i unes maneres de fer com a grup perquè sentin com a pròpies les necessitats i els interessos d'altres persones.

"Es feien activitats a l'aire lliure que van fer conèixer-nos millor a tots els companys de classe, a més de participar i poder donar l'opinió... Participar en grup, poder dir l'opinió, conèixer-nos més. La gent va anar agafant més confiança uns amb els altres." (Melani Peña, alumna de 4rt d'ESO de l'IES Can Planas).

Des d'una metodologia activa i partint del fet que la pràctica s'aprèn amb l'acció

Un pilar base de la nostra metodologia parteix de la prèvia "a participar s'aprèn participant". Així doncs, la pràctica i la pròpia experiència han d'esdevenir elements contínuament presents en les sessions a l'aula. Des de la pròpia experiència personal hem de construir un discurs participatiu. Mitjançant la vivència del quotidià, de la voluntat del voler conèixer i expressar-se, s'ha d'analitzar cadascun dels moments i per poder donar nom als conceptes a treballar, alhora que ens facilitarà avançar en la implicació i el compromís amb el procés educatiu.

"Crec que hem triat la bona manera... Crec que és important que les persones experimentin en pròpia carn, que facin processos personals, el teu "t'equivoques" i el teu "aprens"... A més, l'aprenentatge cooperatiu, haver de consensuar i crear conjuntament, com a metodologia em sembla ideal, aprenent fent... No té gens a veure amb una classe tradicional... S'ha de treballar en valors, amb participació..." (Jordi Garcia Freixas, tècnic de Joventut).

"Donar una oportunitat d'expressar-nos, de conèixer la ciutat, de valorar les coses bones i dolentes, de pensar una mica en com estem. Deixar-nos opinar sobre on vam viure, les coses que ens afecten, aportar solucions, que ens preguntin i donar la nostra opinió. Treballar en grup, crear opinions entre tots, col·lectivament, aprendre a fer-ho." (Rafa Garcia, alumne de 4rt d'ESO de l'IES Can Planas).

Amb un bon coneixement del territori i les oportunitats de l'entorn per afavorir el treball en xarxa

Des d'aquest plantejament pràctic de la participació, un altre aspecte que ens influeix és el coneixement de l'entorn en el qual duem a terme l'experiència. És imprescindible un treball de camp per conèixer la realitat del municipi (funcionament de l'administració, eines i espais adreçats a la ciutadania i per a la ciutadania, entitats i associacions...) que ens ajudi a fomentar el treball en xarxa.

➡ EINES DE TREBALL

Si tenim present que el concepte de ciutadania recau en la definició de ciutadana i ciutadà com a membres actius de la seva comunitat, l'alumnat també ha de ser responsable del que es fa en aquest crèdit. Cal que tothom se senti còmode des d'un principi per concretar una dinàmica positiva per al bon funcionament del grup. Sabem que per això cal tenir en compte la flexibilitat i el dinamisme de la programació, per així garantir una formació dinàmica i activa. Així, la nostra metodologia requereix d'unes eines concretes:

- ☛ El treball en petit grup
- ☛ La dinàmica no formal
- ☛ La coherència teòrico-pràctica
- ☛ Els materials pedagògics

El treball en petit grup

Amb aquest format podem treballar millor el sentiment de pertinença a una voluntat col·lectiva, la implicació es fa més latent i cadascuna de les persones del grup pot expressar, opinar i debatre amb més tranquil·litat i confiança. Cal tenir en compte que les relacions socials que hi ha dins d'un grup es fan complexes i per això el petit grup ens facilita treballar la presa de decisions, la comunicació, la cooperació o la gestió i resolució de conflictes. Volem que l'alumnat experimenti personalment la premissa que la totalitat d'un grup suposa més que la suma de les parts, per poder valorar positivament la complexitat de treballar amb altres persones.

"Depèn de la classe es podria utilitzar aquesta metodologia: la manera de treballar en grup, fer tot el treball en comú, compartir... És més participatiu, crec que si participes, t'ho passes millor i et recordes més del que aprens." (Alejandro Muñoz, alumne de 4rt d'ESO de l'IES Can Planas).

La dinàmica no formal

Una de les qualitats més rellevants que ens hem proposat potenciar és el dinamisme de les sessions formatives, per la qual cosa hem canviat les classes magistrals per la utilització de dinàmiques de grups o jocs de simulació. Volem donar peu a la reflexió per mitjà de l'acció, i d'aquesta manera arribar a la formulació, concreció i entesa conjunta dels conceptes treballats. Així, possibilitem l'expressió individual per arribar a la construcció de coneixement col·lectiu amb el treball de consens. Partim de la convicció que la reflexió a partir de l'experimentació desenvolupa un plantejament individual davant una realitat a transformar. Volem potenciar l'opinió crítica de l'alumnat per què les accions i projectes conjunts parteixin d'un convenciment raonat i interioritzat.

"Més que teòric, era parlar entre tots, donar la teva opinió, no quedar-te amb el dubte de res. És més positiu perquè coneixes més la gent, pots dir la teva opinió, tens tota la llibertat." (Elisabet Amores, alumna de 4rt d'ESO de l'IES La Romànica).

La coherència teòrico-pràctica

La nostra base metodològica desemboca en una acció coherent vers els processos que s'han desenvolupat al llarg del crèdit i la dinàmica que s'ha establert a l'aula. El personal docent juga un paper d'acompanyament del procés, és un referent pel que fa a la coherència entre els objectius i la metodologia, alhora que estableix en tot moment un clima de màxima obertura i negociació al voltant dels aspectes tant del crèdit com de la vida quotidiana. L'alumnat ha de veure en el referent educatiu una persona conseqüent entre els plantejaments teòrics i l'actitud que té vers l'alumnat. Amb aquest plantejament educatiu pretenem establir vincles de corresponsabilitat entre els diferents agents que intervenien dins de l'aula (referent educatiu i alumnat) i definir els compromisos que prenen conjuntament per afavorir un millor funcionament del quotidià i saber trobar solucions o respostes a les inquietuds o problemàtiques que aniran apareixent.

"Les classes eren més disteses, diferent forma de seure'ns. Podies tenir la teva opinió, en altres matèries no pots opinar sobre l'assignatura." (Jaime Castel, alumne de 4rt d'ESO de l'IES La Romànica).

“El rol del professor és el de donar eines i recursos i oferir acompanyament per treballar a classe i també fora. No es pot ser un professor que entra a les nou i se’n va a les deu... No estem solament transmetent conceptes sinó que estem intentant crear coses per dur-les endavant, això demana molt més. Hi ha aquesta part de voluntat personal de fer-la teva, com educadora, que l’educació va més enllà de l’hora de classe. Un compromís que va més enllà. Motivar els alumnes... Si el teu esperit és el d’ “estem aquí aquesta hora i arribarem al que arribarem i, després, me’n vaig”, transmet als alumnes aquesta actitud... Per altra banda, també has de conèixer l’entorn, és el que els demanes a ells. I has d’implicar-te amb aquest entorn i servir-los de pont... Hi ha moltes diferències entre els professors i les seves actituds i aquestes diferències es noten i repercuteixen molt en el resultat del grup.” (Aida Mestres, dinamitzadora).

Els materials pedagògics

Per a la realització del crèdit hem elaborat una documentació a mode de dossier que ens ajuda al desenvolupament del mateix.

Dossier professorat

Hem creat una guia d’orientació per al personal docent que desenvolupa el crèdit al llarg d’un trimestre escolar, amb un estàndard de 34 sessions de 55 minuts cadascuna. En ell trobareu detallades totes les sessions i dinàmiques utilitzades, així com les reflexions teòriques i els continguts per a l’alumnat. A part dels aspectes generals com la contextualització sobre el concepte de participació, la metodologia i d’altres, el dossier està dividit en 9 unitats didàctiques que corresponen al crèdit. Al principi de cada unitat hi ha un full de presentació i resum en el qual queden detallades les característiques generals, els objectius, el guió de treball, consideracions per al desenvolupament i el llistat de recursos necessaris, tant per al professorat com per a l’alumnat. A l’annex 1, podeu veure un exemple de fitxa didàctica del dossier.

Dossier alumnat

Amb la finalitat que quedi com a recull documental per a l’alumnat i com a eina de valoració de tipus formal, entre d’altres hem elaborat un conjunt de fitxes i documents que l’alumnat treballarà al llarg del crèdit. A part de la breu guia pràctica sobre el crèdit i el dossier, conté diferents materials per a l’alumnat per a cada una de les unitats didàctiques. Al principi de cada unitat, hi ha un full de presentació amb una explicació del contingut i els recursos complementaris que s’hi adjunten. Aquests recursos són materials complementaris o bé fitxes per a la realització de treballs i dinàmiques. Alguns d’aquests materials no es lliuren directament amb el dossier, sinó que es lliuren durant la sessió pertinent. A l’annex 2, podeu veure un exemple de fitxa didàctica d’aquest dossier.

Estructura i continguts

El crèdit variable està pensat per dur-lo a terme al llarg d’un trimestre, ja que disposem d’unes 30 - 34 sessions, segons el calendari festiu o l’activitat extraescolar de cada trimestre. Comptant amb tres classes setmanals, cal tenir present que cada sessió té una durada de 55 minuts i cal optimitzar-les al màxim, per la qual cosa algunes activitats tenen una durada de més d’una sessió. Per tots aquests motius, l’estructura del crèdit ens ha de permetre certa flexibilitat.

El crèdit s’estructura en dos àmbits: apartats i unitats didàctiques.

Els apartats són quatre i es corresponen amb els tres elements principals de la participació (voler, saber i poder) més un apartat de valoració.

El format acadèmic del projecte ens condiciona la necessitat d’agrupar les sessions per unitats didàctiques. En aquest crèdit, les 9 unitats didàctiques es troben repartides en els diferents apartats, segons els elements d’aprenentatge necessaris en cada un d’ells, i s’estructuren per tal de disposar d’un fil conductor que faci que l’aprenentatge es realitzi per l’experiència vivencial, la pràctica.

La idea principal és que per mitjà de l’anàlisi dels diferents elements de l’entorn, l’alumnat es posicioni sobre quina lectura en fa, prioritzi un tema, li busqui una proposta, l’estructuri i la planifiqui. Aquesta línia argumental és la que marca el ritme del crèdit, i és al voltant seu que es van desenvolupant les activitats proposades.

► Primera part: Motivació (voler)

Presentem els continguts bàsics del crèdit, com es desenvolupa i quins són els mecanismes de valoració.

L’alumnat coneix quins seran els seus companys i companyes de viatge. Hem volgut establir un clima de confiança que afavoreixi el treball individual i col·lectiu a l’aula. Cada jove amb les seves peculiaritats, forma part d’un grup i ha de saber qui és, com és, què en pensem i què volen, per poder-se expressar en tot moment sense cap trava.

Veurem i analitzarem quines característiques tenen com a col·lectiu de joves i quins interessos comparteixen, quina imatge tenen del jovent i com els veuen les altres persones i altres col·lectius. També posarem atenció al fet que cada persona descobreixi una mica més d’ella mateixa: com és i què vol ser, com es comporta en els diferents espais i moments del dia a dia (a casa, a l’institut, amb els amics i amigues, etc.), què li agrada i què no, quines coses vol canviar...

És el moment de reflexionar i dir en veu alta si volem compartir i posar en comú els nostres plantejaments, les nostres idees o propostes, per així poder-les treballar conjuntament.

La numeració de les activitats està pensada per facilitar la feina d’organització. Cada activitat té primer la numeració que fa referència a la Unitat Didàctica on es desenvolupa i després el número ordinal que ocupa en la realització general de tot el crèdit. Això ha de permetre al personal docent situar-se ràpidament en quin punt de l’execució es troba. Les unitats didàctiques i les activitats corresponents a aquesta primera part són:

UNITAT DIDÀCTICA 1. QUI SOM?

- 📎 Activitat 1.1: Presentació
- 📎 Activitat 1.2: Dinàmiques de coneixement
- 📎 Activitat 1.3: Dinàmiques de confiança

UNITAT DIDÀCTICA 2. COM SOM?

- ☞ Activitat 2.4: Com som els i les joves?
- ☞ Activitat 2.5: Quin valor dono als valors?
- ☞ Activitat 2.6: Com participo a casa?
- ☞ Activitat 2.7: Com és l'institut i el municipi?

UNITAT DIDÀCTICA 3. QUÈ VOLEM?

- ☞ Activitat 3.8: Com participo a l'institut i en el municipi?
- ☞ Activitat 3.9: Concretem el que volem fer
- ☞ Activitat 3.10: Treball en equip i cooperació
- ☞ Activitat 3.11: Què han de fer les altres persones per què ens expressem millor?
Establim les regles del joc

➡ Segona part: Formar-se, tenir coneixements (saber)

En aquest segon punt treballem les habilitats participatives. Saber entendre la informació, l'escolta activa, saber parlar en públic, estructurar un discurs, sistemes de presa de decisions, saber arribar a consensos, assumir responsabilitats, treballar en equip, fer diagnòstic de la realitat, identificar problemes...

Si en la primera part hem fet una anàlisi de les necessitats que tenim com a grup, ara ens correspon definir i comprometre'ns a fer alguna cosa. Toca concretar què volem dur a terme en forma de proposta de projecte de grup. Aquest treball s'haurà de presentar en plenari al final del trimestre.

Per ajudar-nos a donar format a les idees, ens cal informar-nos, formar-nos i conèixer tots els aspectes relacionats amb la temàtica de treball. Un cop ja sabem què volem i com ho volem, només ens falta posar fil a l'agulla i veure quins resultats en podem obtenir.

Les unitats didàctiques i les activitats d'aquesta segona part són:

UNITAT DIDÀCTICA 4. ANÀLISI NECESSITATS DE GRUP

- ☞ Activitat 4.12: Nivells de Participació
- ☞ Activitat 4.13: Què és una associació?
- ☞ Activitat 4.14: Funcionament del món associatiu

UNITAT DIDÀCTICA 5. AVALUACIÓ DE SEGUIMENT

- ☞ Activitat 5.15: Avaluació de seguiment

UNITAT DIDÀCTICA 6. COM PODEM IMPLICAR-NOS?

- ☞ Activitat 6.16: Visita d'algun membre d'una entitat local
- ☞ Activitats 6.17: Sistema de presa de decisions
- ☞ Activitat 6.18: Concreció proposta i identificació de conflictes

➡ Tercera part: Organitzar-se (poder)

A partir d'aquesta tercera part el treball es desenvolupa, gairebé sempre, en petit grup. Analitzarem i posarem en pràctica la capacitat per elaborar un projecte de repercussió social, ja sigui dins de l'àmbit de l'institut o en l'àmbit del municipi.

Plantejarem als i les joves si poden fer sols el projecte o si necessitaran ajuda, amb qui compten, què necessiten, com han d'organitzar-se i planificar les feines a realitzar.

Quina és la dimensió del seu projecte? Hem de concretar si la proposta que presenten ens afecta només a nosaltres o a més persones. Són qüestions internes de l'institut? Fan referència al conjunt del municipi o van més enllà i són de caràcter general. Cal acotar l'abast d'incidència que volem que tingui, tant en l'espai com en el temps; per a un col·lectiu determinat o per al conjunt de la població.

Les unitats didàctiques i les activitats corresponents a aquesta tercera part són:

UNITAT DIDÀCTICA 7. CONEIXEM ELS RECURSOS EXISTENTS?

- ☞ Activitat 7.19: Xarxa de recursos

UNITAT DIDÀCTICA 8. PLANIFIQUEM I ORGANITZEM-NOS

- ☞ Activitat 8.20: Elaboració fitxa-guió projecte
- ☞ Activitat 8.21: Elaboració projecte per escrit
- ☞ Activitat 8.22: Exposició i anàlisi de grup dels projectes

UNITAT DIDÀCTICA 9. INCIDÈNCIA SOCIAL (del pla local al pla global)

- ☞ Activitat 9.23: Creació del mapa local de participació del municipi
- ☞ Activitat 9.24: Situació de la participació en el món global

➡ Quarta part: Avaluació del procés i retroalimentació

És el darrer moment, i no per ser l'últim el menys important. Toca realitzar una anàlisi global de la feina feta durant tot el procés formatiu per reflexionar i autoavaluar l'experiència viscuda. Quina és la intenció de cada persona? Deixar la proposta del projecte únicament en el paper o procurar dur-lo a la pràctica?

En aquest apartat, hem volgut fer conjuntament amb l'alumnat una avaluació exhaustiva sobre tres ítems:

- ☞ La viabilitat de la continuïtat dels projectes proposats.
- ☞ La pròpia participació: què en pensem, de la participació, com veuen la situació, quina ha estat la seva actitud davant les propostes, etc.
- ☞ I com no podia ser d'una altra manera, s'avalua el propi crèdit. L'interès que ha generat, la seva utilitat, la metodologia de treball, els continguts, les activitats, l'estructura, etc.

Les unitats didàctiques i les activitats corresponents a aquesta part són:

UNITAT DIDÀCTICA 10. MECANISMES D'AVALUACIÓ

- ☞ Activitat 10.25: Avaluació i debat sobre els aspectes positius de la participació

L'EXPERIÈNCIA

Els agents

➔ Associació de Casals i Grups de Joves de Catalunya

Casals de joves de Catalunya som una federació que agrupa una vintena d'associacions juvenils que fomenten la participació dels i les joves, a partir de la seva pròpia organització i sota els principis d'autogestió, democràcia, laïcitat i transformació social.

El sentit de la federació respon a la voluntat de treballar conjuntament amb la idea que la xarxa de sinergies ens permeti a tots els casals optimitzar recursos, tenir més capacitat d'incidir en les temàtiques que ens afecten com a col·lectiu, intercanviar experiències i poder donar suport a tots els projectes que, sota els principis que compartim, vulguin sumar-se.

Definim un Casal de Joves associatiu com a projecte juvenil que, compromès amb la societat, agrupa les inquietuds dels i les joves, que es mobilitzen per trobar un espai comú d'intercanvi d'experiències i un projecte que els permet realitzar-se com a persones, tant en l'àmbit intel·lectual com expressiu, lúdic, d'integració, etc. Per tant, el Casal de Joves Associatiu és un projecte que està implicat amb la societat de manera que analitza el seu entorn i intenta transformar-lo per millorar-lo. Entenem que la promoció de la participació juvenil és la fórmula que totes les entitats compartim per tal d'aconseguir el canvi social. Per fer-ho, desenvolupem activitats de lleure juvenil que, independentment de la seva tipologia, busquen sempre la implicació de les i els joves.

En definitiva, els Casals de Joves són associacions juvenils, on la pròpia joventut és la "propietària" de l'associació i del que ella fa. Alhora també són espais de trobada de joves, en els quals poden relacionar-se, organitzar activitats, participar en activitats organitzades per altres joves o simplement passar l'estona. Són, doncs, escoles de democràcia i participació, on el jovent autogestiona els seus propis projectes; són una eina de transformació social; i són, també un espai d'intercanvi d'experiències.

Des d'una descripció més pràctica, un Casal de Joves és una associació juvenil de caire general (organitza tot tipus d'activitat) però que té la peculiaritat de tenir un projecte que es basa en l'educació popular i que té com un dels principals objectius, la transformació social. Per això, incorpora elements d'intervenció educativa que es basen en la metodologia participativa. Un Casal de Joves és una associació juvenil que organitza xerrades, concerts, exposicions, festes, excursions, tallers, concursos, edita una revista, participa dels actes culturals del municipi, col·labora amb d'altres entitats del seu entorn i disposa (tot i que no sempre) d'un local que el fa servir com a seu (oficina, magatzem, etc) però també com a espai social de trobada obert a tota la població juvenil on pot haver entre d'altres, un bar, una ludoteca, revistes, etc. i on es realitzen gran part de les activitats que els socis organitzen. I per fer tot això, crea una estructura (l'associació) que permet la interacció de les persones membres per generar debat, organitzar-se i poder desenvolupar totes aquestes i moltes d'altres iniciatives ciutadanes.

Casals de Joves de Catalunya és la federació d'aquestes entitats, que té com a finalitat el foment i suport d'iniciatives com aquesta, mitjançant la cooperació de les entitats que en formen part. El treball conjunt de les entitats membres, permet la generació de línies de suport (econòmic, polític, pedagògic i material) que facilita el seu funcionament, a més del desenvolupament de projectes comuns.

Tal com s'ha comentat al principi, tot i no ser una línia habitual de l'entitat, de tant en tant, es fan projectes que tot i distanciar-se del nostre pla d'acció, ens permeten generar espais d'investigació i desenvolupament sobre els nostres postulats. Un d'aquests espais ha estat el projecte del Crèdit de ciutadania i participació, que en aquest cas, ha servit d'excusa per obligar-nos a teoritzar i sistematitzar tant la teoria sobre la participació, com els seus processos d'aprenentatge.

Casals de Joves de Catalunya ha assumit tota la part de desenvolupament del projecte, amb la creació d'un equip interdisciplinari que s'ha encarregat de generar la contextualització ideològica

al voltant dels termes de ciutadania i participació, un element imprescindible vers el qual gira la resta dels elements del crèdit: metodologia, fases, dinàmiques, etc. Aquest equip ha tingut la missió de marcar el camí que ha de seguir el crèdit, mitjançant la definició dels objectius i la definició curricular del contingut acadèmic. A més ha generat les eines i les estratègies per a l'aprenentatge, amb la definició i creació de les activitats, dinàmiques i els recursos i els materials tant per al professorat com per a l'alumnat.

Aquest equip ha estat format per: Fidel González, com a coordinador del projecte, Lluís Ferrer, Mikel Pasqual i Aida Mestres (en diferents moments del projecte) com a tècnics del projecte, Marta López com a membre de la comissió pedagògica de la federació i Aida Mestres –posteriorment– com a dinamitzadora del crèdit. A més, també ha comptat amb la col·laboració de diferents membres d'entitats amb les quals estem vinculats per mitjà del Moviment Laic i Progressista, com la nostra escola de formació, l'Escola Lliure el Sol i la Fundació Ferrer i Guàrdia.

Un altre element a tenir en compte és la col·laboració realitzada per part d'una entitat de la ciutat federada a Casals de Joves de Catalunya, el Casal de Joves Obriu Pas. Hem comptat amb la seva aportació en una de les sessions (la de presentació i anàlisi d'una entitat de la ciutat), a més d'assumir el suport i l'acompanyament de les iniciatives sorgides a partir del crèdit. Aquesta entitat, que ja desenvolupava un projecte d'intervenció per al foment de la participació en els dos centres de secundària de la ciutat, ha estat de gran ajuda.

➡ Ajuntament de Barberà del Vallès

Aquesta és una iniciativa que conjuntament amb Casals de Joves de Catalunya ha estat impulsada per dues regidories de l'Ajuntament de Barberà del Vallès: la Regidoria de Participació Ciutadana i la Regidoria de Joventut.

L'aposta política d'ambdues ha permès poder posar en marxa aquesta iniciativa. Dues regidories que han apostat per la participació com a element prioritari a treballar en democràcia. Una participació entesa com l'assumpció del compromís de la ciutadania per transformar el seu entorn, per mitjà del seu empoderament, autonomia i independència que li permeti amb llibertat, formar part de la construcció del seu futur. Sens dubte, un posicionament poc habitual, que ha permès garantir el desenvolupament i l'èxit del projecte.

Aquestes regidories, amb el personal tècnic en cap al capdavant, han participat des de bon principi en la planificació del projecte i en el seu desenvolupament. La seva tasca principal ha estat gestionar tots els aspectes més tècnics de la seva aplicació com ara la coordinació amb els centres de secundària, la recerca de finançament i la coordinació amb la resta de tècnics i àrees de l'Ajuntament, com és el cas de la Regidoria d'Educació que s'incorporà més tard al projecte. Per altra banda, i més concretament la Regidoria de Joventut, ha assumit tots els aspectes derivats del resultat del crèdit, mitjançant la coordinació amb el seu personal tècnic i de dinamització, que han vinculat les seves intervencions als possibles moviments resultants de la intervenció. Així doncs, han donat cobertura a les iniciatives juvenils generades a partir de l'experiència, com és el cas de l'associació d'estudiants o la revista de l'institut.

Les persones implicades en el suport i el desenvolupament del projecte des de la Regidoria de Participació han estat Celestino Sánchez (regidor de Participació Ciutadana), José Luis Rivera, (cap de Participació Ciutadana), que es va encarregar del finançament i la coordinació interna del projecte, i Lourdes Laudo (tècnica de Participació Ciutadana) que es va encarregar de la coordinació amb els IES, a més de col·laborar intensament amb l'equip de Casals de Joves de Catalunya encarregat del desenvolupament del crèdit.

Per part de la Regidoria de Joventut, Marian Rodríguez (regidora de Joventut), Jordi Garcia Freixas (tècnic de Joventut) que es va encarregar de la coordinació amb les intervencions de l'àrea de joventut, i Maria Pradas (dinamitzadora) que es va encarregar de l'acompanyament a la continuïtat dels projectes.

➡ Els instituts d'educació secundària de Barberà del Vallès

A Barberà del Vallès trobem dos IES, l'IES la Romànica i l'IES Can Planas. A l'IES La Romànica, van participar en el projecte Mercè Balaguer (directora) i Cristina Espuga (com a professora que s'encarregava d'impartir el crèdit).

A l'IES Can Planas, van participar en el projecte Jordi Seluy (coordinador pedagògic), Eduard Vives i Juanjo Jociles (professorat que s'encarregava d'impartir el crèdit).

Construcció del projecte

“Un altre aspecte positiu ha estat la flexibilitat a l'hora de canviar activitats. S'han anat suprimint les més teòriques, en especial la dels mecanismes de presa de decisions que mostraven dues taules de nivell de participació en les decisions preses que se solapaven i que eren difícils d'entendre per als alumnes. Es va substituir per activitats en què exposessin decisions preses i després es discutís el grau d'intervenció pròpia en les decisions finalment preses.” (Mercè Balaguer, directora de l'IES La Romànica).

“Destacar entre les bones pràctiques el treballar col·laborant en xarxa i creant projectes des del punt de vista d'igualtat de tots els agents. Crec que és difícil, perquè no hi ha cultura d'aquest tipus de coses, però crec que és el més exportable.” (José Luis Rivera, cap de Participació Ciutadana).

“Jo trobo fantàstic que es puguin portar a terme iniciatives que posin en comú diferents agents: l'administració pública, la institució educativa formal i la institució educativa no formal... Han estat capaces de crear una cosa conjuntament i això dona més força i més peu a donar-ho a conèixer i aconseguir millors resultats. Seria diferent que ho plantegés només un. S'ha arribat a un acord i es camina en la mateixa direcció, és fantàstic... Accions necessàries per què es potenciï la participació? Primer cal obrir l'educació. Obrir espais per a què tots puguin fer-los servir. Segon, que s'hi deixi entrar altres agents educatius per treballar en els centres en horari lectiu, per treballar i conèixer l'entorn. Tercer, informar de les organitzacions que no es donen a conèixer o no es deixen conèixer.” (Aida Mestres, dinamitzadora).

“Les dificultats, totes. No hi havia mitjans, ni col·laboració. No hi havia predisposició ni dels centres educatius ni de la Regidoria d'Educació (d'entrada)... va ser una lluita, converses amb la Generalitat i la Diputació per aconseguir recursos... Finalment, vam haver de tirar-ho endavant amb recursos propis de l'Ajuntament, per això va costar tant. Les coses noves mai són fàcils. [...] Jo penso que és un procés en el qual hi ha gent que vam entrar des del principi i ens ho creïem molt i d'altres que no... primera fase: de negociació. Des de l'Ajuntament hi havia la Regidoria de Joventut, la de Participació Ciutadana i la d'Educació. Aquesta última no ho tenia tan clar. Per això va costar tant anar tots junts. Casals de Joves de Catalunya era una organització que ho veia clar, però fins que l'Ajuntament no ho va pressupostar, no van poder fer res. Quan ho vam aconseguir, es va posar al capdavant gent molt capaç i vàlida per posar-ho en marxa. Després, en el centre escolar, també amb les seves rutines... va costar molt d'arrancar. Moltes reunions, visites... i tot contra rellotge. En aquesta fase vam tenir la sensació que no podria ser, que no hi arribariem a temps... així va començar tot i va acabar molt bé. Després, els problemes van ser burocràtics, de com seguir,... però amb el tema de la metodologia, relació amb els centres i alumnes, no hi va haver cap problema. La Regidoria d'Educació al menys, ja no posa obstacles.” (José Luis Rivera, cap de Participació Ciutadana).

“Disposats a totes les propostes, tant els alumnes com els professors, hi ha hagut gran col·laboració i ajuda. Oberts.” (Mercè Balaguer, directora de l'IES La Romànica)

El propi projecte ha significat un aprenentatge en si mateix, alhora que ha estat una oportunitat per a Casals de Joves de Catalunya, per posar negre sobre blanc en els seus plantejaments. A vegades cal una petita pausa per ordenar les idees i no sempre es disposa del temps per fer-ho.

La conjuntura a l'Ajuntament de Barberà del Vallès, i el coneixement i col·laboració entre aquest i Casals de Joves de Catalunya, va permetre que un bon dia ens proposessin la seva col·laboració per afrontar un repte que uns anys abans havia tingut un primer intent frustrat per manca de recursos.

Coneixedora d'aquella iniciativa i amb la voluntat de generar un projecte d'educació per a la participació, la Regidoria de Participació juntament amb la de Joventut proposen a l'ACJ la creació d'un equip interdisciplinari per desenvolupar el projecte.

La premissa era que no hi havia premisses. Ens havíem de posar d'acord en el concepte de participació, element angular del projecte, al voltant del qual girarien totes i cada una de les propostes a realitzar.

En considerar el propi projecte com una investigació sobre l'educació en la participació a l'educació formal, vam considerar que el període de desenvolupament no hauria de contemplar únicament la redacció del projecte, sinó que havíem d'incloure-hi la realització de com a mínim dues edicions, per tal d'avaluar-ne els resultats i poder fer les rectificacions pertinents per assolir els objectius plantejats. És per això que la fase de desenvolupament del projecte es va donar per acabada després de tres trimestres realitzant-lo.

Com que el desenvolupament del projecte incloïa la seva posada en marxa, vam considerar imprescindible que la persona que estigués a l'aula, havia de centralitzar també la redacció metodològica. Així vam crear un equip per desenvolupar aquesta eina, format per la futura educadora, membres de l'àrea pedagògica i la tècnica de secundària de Casals de Joves de Catalunya. A aquest equip, s'hi va afegir en un segon terme, tota una sèrie de persones expertes en matèries relacionades: persones col·laboradores de l'àrea pedagògica, membres de la nostra escola de formació (L'Escola Lliure el Sol), membres de la Fundació Ferrer i Guàrdia i el personal tècnic de la Regidoria de Participació i la de Joventut. Aquest segon equip ens va servir per aportar i supervisar els elements que la proximitat no et deixen veure.

Aquest ha estat un projecte que s'ha construït a si mateix. La revisió constant formava part de la metodologia de treball, ja que consideràvem que tots i cada un dels elements que el componien havien d'encaixar sense grinyolar. Havia d'ésser una màquina ben engraixada que permetés que tots els elements que possibiliten la participació, es trobessin presents, amb més o menys protagonisme, però que fossin reconeguts i treballats per l'alumnat.

La realització del crèdit

"A nivell general, l'assistència ha estat un èxit. Tots han vingut sempre a classe. Respecte al desenvolupament, hi ha hagut de tot. Però ha estat bé. Hi han participat, s'hi han implicat. Hi ha alumnes que ho han vist com una classe, però han estat més els qui ho han trobat com una oportunitat per a fer coses i que algú els acompanyi i els ajudi a fer coses que els agradaria fer." (Aida Mestres, dinamitzadora).

"En tots tres trimestres en els quals hem realitzat el crèdit, hem observat com a molts alumnes els agradava el que feien i s'hi engrescaven, fins i tot alguns escèptics del principi. Així ens ho han fet saber des de diferents mecanismes d'avaluació i autoavaluació. [...] No obstant això, en tant que el crèdit volia ser el més vivencial possible, suposava la mínima intervenció per part del professorat. Aquells alumnes que distorsionaven i no s'interessaven per res, feien més mal que en altres tipus de crèdit en els quals el treball individual és més important que el col·lectiu. De fet no era del tot negatiu, perquè posava en evidència com la falta de participació i consens impossibilitava o no, arribar a cap objectiu, i els alumnes "distorsionadors" no obtenien el suport ni eren apreciats pels altres. Però aquest aspecte no ha estat ben valorat per la resta d'alumnes, que preferien que els haguéssim imposat el treball o el càstig per tal que ells poguessin arribar a un objectiu comú i així ens ho han fet saber en la valoració." (Mercè Balaguer, directora de l'IES La Romànica).

L'experiència s'ha realitzat durant el curs 2006 – 2007 en els dos instituts que existeixen a Barberà del Vallès. La proposta, d'una durada trimestral, s'ha realitzat en un total de 5 edicions, estructurades en funció de la voluntat i disponibilitat dels centres.

- 📌 Primer trimestre – IES La Romànica
- 📌 Segon trimestre – IES La Romànica i IES Can Planas
- 📌 Tercer trimestre – IES La Romànica i IES Can Planas

La realització del crèdit es va fer amb dos agents educatius dins l'aula. Una persona formada en l'àmbit no formal i amb àmplia experiència en el treball amb joves i en la participació juvenil que aporta Casals de Joves de Catalunya i una persona membre del professorat de cada centre, que eren els responsables titulars de l'assignatura i que al mateix temps acompanyaven la dinamitzadora dins de l'aula, duent a terme una tasca conjunta en el desenvolupament, seguiment i l'avaluació de la matèria.

- 📌 Dinamitzadora – Aida Mestres
- 📌 IES La Romànica – Cristina Espuga
- 📌 IES Can Planas – Eduard Vives i Juanjo Jociles

Els materials pedagògics del crèdit es van anar replantejant segons els resultats de la posada en pràctica. Inicialment hi havia un únic dossier per al professorat amb totes les sessions i dinàmiques detallades. Finalment els materials es concretaren en un dossier per al professorat a mode de guia pedagògica amb les unitats didàctiques corresponents i el desenvolupament de totes les activitats referents a les fitxes de l'alumnat i recursos, i un altre dossier per a l'alumnat a mode de recull de la formació amb fitxes de treball, documents de continguts i recursos.

Al llarg de tot aquest curs hi ha passat un total de 95 alumnes de quart d'ESO dels dos centres (40 noies i 55 nois), essent ascendent el número de participants trimestre rere trimestre. Tot seguit presentem un requadre amb el desglossament de dades:

Període	Centre				
	alumnat	La Romànica		Can Planas	
1r trimestre	22	13	9		
2r trimestre	35	14	8	2	11
3r trimestre	38	7	13	4	14
	Total	noies	nois	noies	nois
	95	34	30	6	25

En els dos centres hi ha hagut representació de totes les classes del curs de quart d'ESO.

Si a l'IES La Romànica la representació de nois en el crèdit ha estat lleugerament més baixa que la de noies, a l'IES Can Planas ha passat el contrari, essent la presència de noies substancialment més baixa que la de nois, sense conèixer cap motiu o causa aparent del per què. Aquest fet no ha significat cap element diferenciador en el moment de dur a terme el desenvolupament de les sessions, ni en la dinàmica del grup classe.

El perfil de l'alumnat del crèdit ha estat representatiu de l'heterogeneïtat existent en cadascun dels centres: nois i noies majoritàriament castellanoparlants, de famílies amb un nivell econòmic baix-mitjà, varietat de llocs de procedència (Catalunya, Espanya, Amèrica del Sud, Nord d'Àfrica, Àsia...), diversitat en el grau de motivació pels estudis... En general, la seva experiència participativa prèvia al crèdit variable era més aviat baixa, encara que a cada trimestre hi havia una o dues persones que formaven part d'entitats o associacions del municipi.

Tot i que a l'inici de cada trimestre ha estat costós fer participis els nois i noies de la vivència participativa (per la gran heterogeneïtat del grup i la manca d'espais formatius d'aquestes característiques en els centres) un cop hem entrat en la dinàmica participativa i s'hi ha anat concretant la feina, s'han sentit molt més còmodes i el funcionament a l'aula ha estat més fructífer.

ELS RESULTATS

Anàlisi dels resultats

"Realment el resultat del primer curs, on es va formar l'assemblea d'estudiants... ha estat increïble... no ens ho esperàvem. Aquests projectes són difícils d'engegar perquè els resultats són a 10 o 15 anys vista, són projectes de futur. Per això, que el primer any tinguem aquest resultat és molt bo i, si s'hi dona suport, molt més perquè aquests processos sempre són acumulatius." (José Luis Rivera, cap de Participació Ciutadana).

"...Sí, ha servit per remoure consciències i crear dubtes... i el balanç és positiu." (Marian Rodríguez, regidora de Joventut).

"Per fer l'associació, van canviar coses perquè feia molt que no es s'intentava. Notem canvi, la gent s'interessa més per l'escola, encara que ara hagi baixat... Canvis de les persones? Crec que en les persones més "calladetes" he vist una millora, amb més iniciativa." (Elisabet Amores, alumna de 4rt d'ESO de l'IES La Romànica).

"Conèixer més Barberà i entre nosaltres. Però no estem més actius. Del variable, nosaltres ja en sabem els continguts, però per sobre (participació...) però amb el crèdit vam poder posar-los sobre la taula, practicar-ho. En el crèdit tots participaven." (Eriz Ferrero, alumne de 4rt d'ESO de l'IES Can Planas).

"Les coses arriben de diferent manera a les persones, en alguns estudiants sí que es nota canvis i en uns altres no. És un crèdit, no podem fer miracles en 30 hores. Però ajuda a altres coses que s'estan fent des d'altres àmbits de l'institut i que poden ser reforçats. Recordaria el grup de l'associació d'estudiants... però és a poc a poc. [...] De fet valorem molt positivament que la tasca realitzada en un dels trimestres ha tingut continuïtat més enllà del crèdit i s'ha constituït una associació d'alumnes que ja ha començat a funcionar aquest curs i que pot servir per tenir un vincle més amb els alumnes i que potser fora útil aprofitar per prendre algunes de les decisions que els afectin (festes, normativa, supervisió de noves i provisionals instal·lacions..." (Mercè Balaguer, directora de l'IES La Romànica).

El crèdit arribava a la seva fi. A partir d'ara les inquietuds activades havien de desenvolupar-se fora de l'aula. Posar a la pràctica el projecte elaborat, implicar-se en alguna associació existent... eren actituds que desitjàvem que es fessin realitat. Els havíem donat els recursos, provocat la reflexió, facilitat les eines. Havien experimentat com es feia a la pràctica, però érem conscients que altres elements influenciaven en aquesta fita.

Duraria la motivació suficient temps per dur-ho a terme? Recolliria, acompanyaria i donaria suport l'entorn proper a les noves propostes i inquietuds? Quines estructures existien que compartissin aquest objectiu?

Ara, els espais de participació del centre, l'estructura del sistema educatiu, el teixit associatiu, la vertebració del territori... tenien un nou repte per acollir i desenvolupar la potencialitat que el crèdit havia despertat.

Un dels elements que vam tenir molt clar des del principi és què podíem i què no podíem esperar del crèdit. Teníem molt clar, que un dels resultats esperats, no podia ser la creació directa i immediata de teixit associatiu, ni la generació d'iniciatives amb continuïtat, ja que calia ser molt conscient del context social i la realitat estructural, que evidentment, no faciliten aquesta fita. Era per tant imprescindible, considerar el crèdit com una manera de sacsejar les consciències d'aquelles persones que havien de tenir-hi alguna relació: alumnat, professorat i personal tècnic. El crèdit no pot ser la solució als mals de la participació social, i s'ha de considerar una eina més en el marc d'un projecte integral de ciutat. És aquí que cal considerar el crèdit com un element més, un complement a un projecte global, i per tant, la intervenció coordinada dels diferents agents que d'una manera o d'altra, tenen relació amb la participació: entitats del municipi, regidories, personal educatiu, etc.

"Quan al principi ho pensàvem, no ens fèiem una idea del que significava... quan vam començar a elaborar-lo... aquest moment va ser el més difícil... però jo pensava que els resultats serien a llarg termini i penso que tenir resultats tan aviat ha estat sorprenent... Crec que les persones que el van redactar, la dinamitzadora... han fet seu el projecte i això ha estat important." (José Luís Rivera, cap de Participació Ciutadana).
En aquest sentit es va establir un sistema de coordinació que havia de funcionar en dues direccions:

- ☞ D'una banda, donar suport a la iniciativa: donar-hi suport i implicar-s'hi en la realització.
- ☞ De l'altra, recollir les possibles demandes, acompanyar-les i donar-hi suport, cada agent des de la seva perspectiva. Així, tant el personal tècnic de l'Ajuntament (PIDCES, dinamitzadora de Joventut i el personal tècnic de Joventut i el de Participació), com algunes entitats que estaven intervenint en el mateix àmbit, coneixien les diferents propostes i van intervenir per donar suport a algunes d'elles, que molt gratament van continuar fora del propi crèdit.

"La informadora que està a l'institut sí que ha vist petits canvis, com ara més peticions d'informació... Encara que som conscients que un crèdit de tres mesos no canviarà el món... La idea és que, al final, els vagin sonant les coses i, a la llarga, ho vagin coneixent... despertar aquest interès i que els vagin sonant... Altres coses les veurem en el futur... els canvis s'aniran veient amb el temps. Si aconseguim mantenir-lo uns quants anys, veurem resultats en el futur." (Jordi Garcia Freixas, tècnic de Joventut).

Podem dir que la realització d'aquest projecte ha estat una molt bona experiència, ja que en si mateixa ens ha ajudat a concretar un discurs, a desenvolupar eines i a matisar metodologies per a l'educació en la participació. Ha estat una bona experiència que ha satisfet les persones que hi han participat (veure la seva valoració en el capítol següent). I en definitiva, una experiència que ha superat els resultats esperats, ja que dels projectes iniciats des del crèdit, dos d'ells han continuat més enllà de la pròpia "assignatura", una associació d'estudiants i una revista. (Veure l'anàlisi dels projectes).

Els projectes realitzats

"Entre les limitacions cal destacar que en la pregunta 'què no t'agrada?', la resposta és tot. Però després els costa concretar les coses. Ho modificarien tot, però els costa concretar, és una visió radical... Crec que tenen un gran desconeixement del seu entorn més proper... D'una banda, hi ha alumnes als quals no els interessa i altres que pensen que ningú els escoltarà... Esperen que els donin la resposta màgica de com aconseguir les coses, com passa també als adults... Els dius que voler és poder i diuen "molt bonic però com" i volen aquesta recepta... No estan acostumats a comunicar, a argumentar què volen i per quina raó ho volen. Sempre acaben buscant culpables... Els costa buscar els canals. Per exemple, es queixen de la normativa del centre, però després no la coneixen... Ells volen que si diuen alguna cosa, avui o demà estigui arreglat. Quan és una cosa més lenta, que demana parlar amb molta gent, a molts els dona mandra." [...] "Hi ha hagut de tot, jo penso que alguns sí que tiraran endavant, però dependrà d'ells i dels agents que els puguin acompanyar i ajudar. El projecte estrella és l'associació d'estudiants." (Aida Mestres, dinamitzadora).

"... el tema de l'associació d'estudiants, que no està lligat a les escoles... Això significa que cal pensar en com ajudar i com aconseguir afrontar les noves necessitats... Altra qüestió, com i de quina manera aquest crèdit impregna la vida estudiantil. També és bo que trobem fórmules per què els joves tinguin un protagonisme a l'escola que ara no tenen, canviar per donar espais de participació." (Celestino Sánchez, regidor de Participació Ciutadana).

"... l'associació d'estudiants funciona, però tampoc és que estigui ple d'energia i funcionant al cent per cent. Estem acompanyant el projecte, però va a poc a poc." (Jordi Garcia Freixas, tècnic de Joventut).

Un dels elements principals del crèdit és la materialització d'un projecte. Si hem fet una anàlisi de l'entorn, hem definit quins elements són transformables i hem consensuat quina seria la proposta per modificar la realitat, cal organitzar-se per dissenyar com es podria portar a la pràctica. I el conjunt de tot això és el projecte.

El treball en petit grup s'ha concretat en l'elaboració d'un projecte de transformació de l'entorn, ja sigui dins del marc de l'institut o en el marc de referència del municipi.

La dinàmica de cada trimestre ha estat la mateixa: cada persona ha expressat quines coses li agraden, no li agraden i canviaria d'aquest entorn proper. Un cop feta una posada en comú, s'han agrupat per temàtiques segons les inquietuds personals. Si alguna d'aquestes propostes de treball s'ha repetit (n'hi ha alguna) llavors el segon grup que les ha treballat ha partit de la feina feta pels companys i companyes anteriors, per intentar facilitar la continuïtat i el treball col·lectiu d'implicació més enllà de l'aula.

➡ Els projectes realitzats

IES La Romànica

- ☞ Participar en les decisions del centre que ens afecten.
- ☞ Millores infraestructurals del centre.
- ☞ Més zones d'oci i comerç.
- ☞ Control de qualitat de les classes.
- ☞ Modificació de la normativa del centre.
- ☞ Anàlisi: Què volen els joves de Barberà?
- ☞ Millores i modificacions de l'horari del centre.
- ☞ Millora de les instal·lacions del centre.

- Accés al Baricentro.
- Construcció d'un Skate-park.

IES Can Planas

- El treball de la tolerància a l'institut.
- Propostes per millorar la manca d'espais d'oci en el municipi.
- Millores en la qualitat de l'ensenyament.
- Modificacions horari i normativa del centre.
- Millores urbanístiques d'algunes zones de Barberà.
- Més espais verds en el municipi.
- Increment de les opcions d'oci i lleure juvenil.

És interessant veure que quan s'han expressat les mancances de l'entorn, la majoria són concretes (qui decideix què farem per a la Castanyada, les taules de classe estan molt desgastades, per què no podem sortir fora del centre a l'hora del pati, volem poder patinar sense que la policia ens digui que aquest o aquell no són llocs adequats, hi ha massa caques de gos pels carrers, no hi ha llocs on anar de festa...) i des de la perspectiva personal (la meua classe, el meu curs, a la plaça de davant de casa meua, les meves amistats...) i en el moment de posar-ho en comú han pogut veure que la resta de companys i companyes en compartien la majoria. Ara bé, a l'hora de pensar a qui correspon millorar o canviar les coses que no ens agraden, la primera resposta és a algú altre (professorat, alcaldessa, generalitat, veïns, joves...) que no sigui jo, ja que consideren que la responsabilitat i la capacitat de fer alguna cosa els correspon a altres persones (adultes) o bé que individualment no poden fer res.

A partir d'aquest fet el plantejament ha estat veure què podem fer individualment i què podem fer col·lectivament per aconseguir que el nostre entorn (institut i municipi) el sentim més nostre i el puguem millorar.

Del total de 17 projectes treballats al llarg del curs, en fem una anàlisi de 4, per la qual cosa hem seleccionat un projecte que va tenir continuïtat més enllà del crèdit, un segon que inicialment va continuar, però que poc després es va paraitzar, i dos més que no van tenir continuïtat, ja sigui perquè inicialment estava plantejat així o perquè en acabar el crèdit van decidir que no continuaven.

Anàlisi del projecte

"Participar en les decisions del centre que ens afecten com a alumnes" de l'alumnat de 4rt d'ESO de l'IES La Romànica

► Descripció

"El nostre grup volíem fer un bloc de coses que no ens agradaven de l'IES i que volíem millorar, a partir d'aquí ha sorgit la idea de l'associació per a millorar-les." (Ana Rodríguez, alumna de 4rt d'ESO de l'IES La Romànica).

En la reflexió inicial de coses que no els agradaven, unes quantes persones van dir que qui mana als instituts és el professorat i l'alumnat no pot decidir, i en alguns casos opinar, sobre temes que afecten tothom. Sorgiren idees com: qui determina l'horari escolar, com s'organitzen les festes del curs, qui marca les normes de conducta i convivència, qui escull les excursions o viatges de final de curs, per què ja no es fa una revista que hi havia, qui escull els temes i l'alumnat que va a cada crèdit variable, per què serveixen realment les delegades i els delegats de cada classe, com és que no hi ha miralls o paper de WC als lavabos...

En aquest punt van veure que o se centraven en alguna qüestió concreta o anaven més enllà i buscaven una fórmula que els ajudés a treballar la majoria de temes. Fent una anàlisi de cadascuna de les "petites" temàtiques que havien dit, es van adonar que els faltava informació sobre algunes coses: potser no coneixien quin és el funcionament i la normativa del centre; com està organitzat l'institut; quins són els canals de traspàs d'informació, de discussió i de presa de decisions; quines persones els formen i per què; com és que generalment la majoria de l'alumnat estaria d'acord amb elles, però ningú fa res per canviar-ho...

La reflexió en veu alta que més es repetien al llarg de les sessions era que soles no ho podien fer i els calia del suport i l'acompanyament d'altres companys i companyes. És aquí quan van començar a parlar d'organitzar-se com a alumnat i intentar crear una associació d'estudiants.

Van acordar buscar i fer un recull documental sobre normativa i funcionament, anar a parlar amb la direcció de l'institut, amb la informadora juvenil i el dinamitzador que estan al centre un cop a la setmana, i passar una enquesta al conjunt de l'alumnat preguntant-los les seves inquietuds. Quan el trimestre arribava a la seva fi, havien aconseguit realitzar una primera convocatòria de reunió amb altres companyes i companys interessats amb seguir treballant la idea de crear una associació d'estudiants, i algun professor els donava suport i els facilitava la recerca d'informació documental del centre.

El seu grau de satisfacció per la feina feta fins al moment era molt elevat i la motivació per sentir-se acompanyades en el procés i veure que hi havia altres persones que es van sumar a la proposta i les animaven a continuar va fer que el projecte seguís endavant més enllà del propi crèdit.

► Dificultats

"Començar, perquè no teníem ni idea. Comencem informant la gent que les coses es podien canviar si s'hi implicaven." (Ana Rodríguez, alumna de 4rt d'ESO de l'IES La Romànica).

Alguns dels obstacles que es van trobar van ser la dificultat i lentitud per aconseguir la informació relativa al centre, poder reunir-se ràpidament amb la direcció. A més a més, algunes vegades els defallien les forces veient el temps de dedicació i treball fora de les sessions del crèdit. Però tot i això, estaven contentes perquè van aconseguir implicar i lligar un grupet de 25-30 persones a la iniciativa.

► Elements a destacar

La inquietud de les diferents persones del grup, les ganes, l'elevat grau de motivació pel tema de treball, veure que rebien suport i acompanyament d'altres persones, tot això ha facilitat la feina feta i la que queda per fer. Han vist, experimentat i conclòs que coses que es treballen en una classe poden tenir aplicació més enllà de les aules.

► Estat del projecte després del crèdit

"Primer, en les reunions hi havia molta expectació i després cada vegada menys gent, una o dues persones. Aquest any vam dir que, com que estem a batxillerat i no tenim temps, baixariem el ritme. Una limitació és el temps. Hi ha gent que es va sumar a la iniciativa, 29 persones a la primera reunió, 15 a la segona i 10 a la tercera. És necessària més informació, més que els cartells (que la gent passa). Es tracta d'anar per les classes i reforçar el missatge, aconseguir transmetre'l. Patric (del Casal de Joves Obriu Pas) ens va ajudar molt, però l'escola no s'ha implicat prou. L'Ajuntament va fer un sopar amb gent d'altres escoles que ens va permetre informar del fet que hi havia una associació i vam poder difondre-la. Falta fer arribar la informació, no només als delegats que van a la reunió (3 o 4) sinó que se n'assabenti tot el cole. Crec que els alumnes tenen falta d'interès, vénen a estudiar i punt, després se'n van i no volen més implicació. Nosaltres volíem fer-ho una mica diferent, perquè estem aquí la major part del nostre temps i és important preocupar-se per millorar i canviar les coses. Que estiguem bé aquí." (Ana Rodríguez, alumna de 4rt d'ESO de l'IES La Romànica).

"Si arriba la informació que hi ha una associació i que es poden fer coses, jo crec que la gent hi aniria i s'hi apuntaria. Crec que si la gent s'assabenta i els expliques el que es pot fer i els animes a anar a la reunió, hi haurà futur. El crèdit també ajuda a això, a donar ganes d'actuar." (Elisabet Amores, alumna de 4rt d'ESO de l'IES La Romànica).

Com a grup més enllà de les persones que han realitzat el crèdit, se segueixen trobant per tractar temes que afecten el conjunt de l'alumnat, i estan en el procés de constituir-se com a associació d'estudiants. Segueixen tenint el suport d'alguns membres del claustre de professorat i d'altres agents del territori (informadora juvenil i dinamitzador del Casal de Joves) que els acompanyen en la feina que estan fent.

S'estan convertint en un grup de referència per al conjunt de l'alumnat del centre i en el canal d'interlocució entre alumnat i direcció.

Alumnat membre d'aquest grup de treball: Elisabet Amores, Ana Rodríguez, Lorena Castilla, Silvia Poveda i Nerea Rodríguez.

Anàlisi del projecte

"Accés al centre comercial Baricentro"

de l'alumnat de 4rt d'ESO de l'IES La Romànica

"Vam fer per escrit les solucions que serien necessàries fer i com demanar-ho: recollir signatures per a l'Ajuntament. No vam fer res més, perquè no teniem més ganes ni temps (exàmens...). Per tal que el projecte funcionés necessitariem que el crèdit durés més per fer-lo dintre del crèdit. Després ens van dir que el tema de l'accés al Baricentro no era una cosa de l'Ajuntament i que no es podia fer." (Jaime Castel, alumne de 4rt d'ESO de l'IES La Romànica).

► Descripció

Aquest tema, potser és el que més es va repetir, tant en els diferents trimestres com en els dos instituts. Una de les primeres coses que deia l'alumnat del que no els agrada del seu municipi és la dificultat d'accés al Baricentro: un centre comercial i d'oci ubicat a l'altre costat de l'autopista que per accedir-hi o bé hi vas en transport privat, agafes un autobús urbà que passa cada hora i triga més de 20 minuts a fer el trajecte o t'arrisques a creuar les entrades i sortides de l'autopista anant a peu per la calçada de la carretera general (el més habitual entre els i les joves).

Així que el grup de noies i nois que va escollir aquesta temàtica tenia molt clar què volia aconseguir: facilitar-hi l'accés.

Es va decidir treballar la proposta des de la perspectiva d'apuntar aquelles idees que els semblava que facilitarien l'accés al centre comercial; i en van sortir algunes com: recollida de signatures dels ciutadans i ciutadanes, fer una instància a l'Ajuntament demanant que fes alguna cosa al respecte, consultar amb la companyia de transport urbà la possibilitat d'augmentar la freqüència de pas i reducció del preu del bitllet de l'autobús... És en aquestes qüestions que van dedicar la major part del temps de treball a l'aula.

Al final es van centrar en la preparació d'un petit manifest i una recollida de signatures perquè, tal com deien, és el que els suposava menys temps de dedicació, menys esforços i no calia que es preocupessin d'aconseguir implicar més persones en la proposta de projecte.

► Dificultats

La dificultat va venir a l'hora de definir i concretar com podien fer-ho. Van donar moltes voltes abans d'adonar-se que no depenia d'ells i d'elles i que seria força complicat que aconseguissin trobar alguna resposta clau o solució. A més a més de no dependre directament de la seva voluntat, o fins i tot de l'ampli suport que suposaven tenir, els preocupava pensar que malgrat que la idea era interessant no tenien veritables ganes de buscar possibles canals o maneres de millorar la situació.

La tasca del professorat va ser més dura a l'hora de fer l'acompanyament per buscar quina aportació podien fer-hi, quines persones o institucions els podien facilitar o ajudar a millorar aquest obstacle, quins passos calia fer o com s'hauria d'organitzar tot plegat.

► Elements a destacar

Ja a l'inici de la concreció del tema de treball, el grup va manifestar la voluntat de no tirar-lo endavant més enllà de la feina feta a l'aula. Tot i considerar-ho un tema important i que la resta de companys i companyes els animaven a fer alguna cosa "de veritat" com a prioritat per facilitar l'apropament o l'accés a una de les poques opcions d'oci que hi ha en el municipi, els alumnes s'escudaven en el fet que no podrien fer res per canviar aquesta realitat ja que ni els corresponia fer propostes de possibles solucions –ja què no se'ls faria cas– ni tenien ganes de dedicar-hi més temps fora de l'espai del crèdit.

► Estat del projecte després del crèdit

En finalitzar el trimestre, van valorar que no tiraven la proposta endavant perquè no sabien com fer-ho, que potser s'ho havien pres d'entrada com una cosa impossible de fer perquè no estava en les seves mans i que el que volien era "complir" amb el que pretenia el crèdit.

Alumnat membre d'aquest grup de treball: Pablo Calderón, Jaume Castel, Cristina Jurado, Andrea Ramírez i Àlvar Reinoso.

Anàlisi del projecte

"Modificació d'horari i normativa del centre"

de l'alumnat de 4rt d'ESO de l'IES Can Planas

► Descripció

"Volem fer les classes només al matí (perquè tenim 3 dies a la tarda). Vam fer un pla per recollir signatures per tots els instituts de Catalunya per poder-les dur al Departament d'Ensenyament i dir que estem descontents amb els horaris, per poder-ho canviar." (Alejandro Muñoz, alumne de 4rt d'ESO de l'IES Can Planas).

Heus aquí uns altres tema estrella al llarg de tots els trimestres: per què l'alumnat de 4t d'ESO no pot sortir del centre durant el pati? Per què s'han de fer classes per les tardes? Aquestes han estat dues preguntes que han aparegut quan s'ha demanat a l'alumnat que digui què no els agrada del seu institut.

I intentar donar-hi resposta ha estat la base d'aquest grup de treball.

El primer que van fer va ser buscar informació del per què això és així (no poder sortir durant el pati del recinte i fer classe a la tarda) i no d'una altra manera: van demanar la normativa de l'IES, van cercar informació a la pàgina web de l'Ajuntament del municipi i a la del Departament d'Educació, es van posar en contacte amb alumnat d'altres centres...

Després de la cerca i de contrastar si el que passa en el seu institut és una realitat aïllada o és generalitzada arreu de Catalunya i l'Estat espanyol, aquest grup es va decantar per tractar la qüestió des de la perspectiva de buscar quines accions podia fer l'alumnat del centre per tal de canviar-ho. El primer pas escollit fou preparar una petita enquesta demanant a tot l'alumnat i professorat de l'institut que digués la seva sobre aquestes dues qüestions i fes propostes per intentar, en cas que no hi estiguessin d'acord, modificar-ho.

Van obtenir diferents tipus de respostes: quant a la possibilitat que l'alumnat de 4rt puguin sortir durant l'hora del pati de l'IES, a la majoria de companys i companyes els semblava bé, i el claustre de professorat estava dividit. Quant a la idea de no fer classes a la tarda, fet que comportaria repartir aquestes hores i allargar els matins, la major part d'alumnat i professorat hi estava d'acord. El que també és cert és que gairebé tothom afegia que no depenia exclusivament de la voluntat de l'institut poder fer aquests canvis.

A finals del trimestre, amb tota la informació recollida veieren que només havien fet el primer pas i que seguir endavant demanava treball de coordinació i constància. Havien aconseguit mobilitzar un petit grup d'alumnat i professorat amb interès en seguir treballant en aquests temes, però l'estiu estava a tocar i va significar aturar-ho tot i esperar que a inicis del curs següent la cosa seguís.

► Dificultats

"Es va quedar mig parat. Quan va acabar el crèdit, va començar l'estiu, no hi havia temps suficient... és massa temps. A més, és difícil que ens escolti el Departament." (Melani Peña, alumna de 4rt d'ESO de l'IES Can Planas).

Un dels majors obstacles al llarg del treball va ser les dificultats per saber fer una bona recerca, la selecció de la informació i evidenciar que simplement el grup sol no aconseguiria modificar aquestes coses. Aquest darrer fet va propiciar el desànim al principi i van estar a punt de centrar-se en algun altre tema, però el fet de començar a rebre suport d'altres companyes i companys i d'algunes professores i professors va animar el grup a seguir amb el que s'havien proposat.

► Elements a destacar

Van demanar la col·laboració dels delegats i delegades dels diferents cursos per ajudar-los a passar les enquestes per les classes i així, recollir l'opinió de l'alumnat sobre el tema. A partir d'aquí van contactar amb persones interessades per aquest i altres temes que afectaven l'institut.

En finalitzar el trimestre, les persones integrants del grup estaven molt contentes per la feina feta i per l'augment del coneixement que tenien sobre qüestions de normativa del seu centre, espais i canals de presa de decisions i persones o estaments als quals poder demanar suport i ajuda.

► Estat del projecte després del crèdit

"El necessari per què funcionés? Més temps treballant-ho a classe, major durada del crèdit, perquè ens acompanyaria algú, tindriem unes hores posades per fer-ho, perquè fora de l'aula cadascun fa els seus plans i és molt difícil. Cadascú fa la seva i seria molt difícil, molts no ens veiem després i si ho fem és per parlar d'altres coses." (Alejandro Muñoz, alumne de 4rt d'ESO de l'IES Can Planas).

Per al curs vinent volen intentar organitzar una assemblea d'estudiants, amb la intenció de tractar i seguir treballant qüestions com aquestes, amb la idea de fer arribar la feina feta i les propostes generades a la direcció del centre.

Els darrers trimestres de curs tenen un element trencador de dinàmiques adquirides, ja que s'atura la maquinària estudiantil durant gairebé tres mesos i reprendre la feina feta al setembre, si el treball està a les beceroles i no hi ha qui el lideri i l'acompanyi, pot ser costós.

Alumnat membre d'aquest grup de treball: Alejandro Muñoz, Francisco Fuentes, Eric Ferrero, Melani Peña.

Anàlisi del projecte

"Millores en la qualitat de l'ensenyament"
de l'alumnat de 4rt d'ESO de l'IES Can Planas

► Descripció

La proposta de treball d'aquest grup ha estat analitzar i conèixer quins elements del quotidià manquen a les aules o poden ajudar a millorar la qualitat de l'ensenyament. Tema complex i agosarat.

Després de llargs moments de divagació i dificultats per centrar-se, van decidir llegir i estudiar documentació sobre el tema, però no hi havia manera: informació molt tècnica, de caràcter generalista... I van optar per canviar de rumb i preparar qüestionaris adreçats a l'alumnat, al professorat i a l'AMPA del centre, amb la idea de fer un buidat de propostes i demandes per fer arribar al Consell Escolar municipal i, si calia, a la regidoria corresponent.

Alhora, també van dedicar-se a pensar possibles materials que facilitessin i milloressin el format de l'ensenyament a les aules, principalment noves tecnologies (ordinadors, pissarres digitals, canons de projecció...) i qui els podia donar un cop de mà per aconseguir-los (donacions particulars i d'empreses, subvencions...)

Aquesta segona línia de treball els va funcionar molt millor que la primera, però en el moment de plantejar, per exemple, qui firmava la carta per a les possibles donacions o qui havia de presentar una subvenció, van adonar-se que caldria presentar una bona proposta de projecte (documentació recopilada, aportacions sobre el tema fetes per l'alumnat, professorat i AMPA, recull de possibles subvencions, models de carta...) a la direcció de l'IES ja que aquesta és qui hauria de fer les gestions.

I aquí es van quedar, un cop elaborat el projecte, en el pas previ a presentar-lo a la direcció del centre; fi del trimestre.

► Dificultats

Els inicis van ser durs ja que tot i tenir ganes i molta motivació en el tema de treball, no acabaven de sortir-se'n per saber què fer realment i com dur-ho a la pràctica.

Més endavant els va costar dissenyar els formats i les preguntes dels diferents qüestionaris i trobar moments per fer-los arribar a totes les classes, al claustre de professorat i a l'AMPA. Pensaven que ho podien fer sense ajuda, sense demanar col·laboració de ningú, i es van adonar que els demanava molt temps de dedicació i que no podien arribar a tot arreu. En aquest punt van decidir centrar més els esforços en la segona línia de treball (recerca de materials).

► Elements a destacar

De vegades no només de ganes i voluntat personal viuen els projectes. Cal fer partícips altres persones en les propostes en les quals ens embranquem.

Les persones membres del grup han estat força crítiques amb la feina que han fet i han posat especial èmfasi en la quantitat de temps invertit en la concreció del que realment volien fer. S'havien plantejat fer massa coses alhora i disposaven de pocs recursos (persones implicades i temps de dedicació).

► Estat del projecte després del crèdit

Tot i les ganes inicials en el projecte, asseguren que no hi donaran continuïtat per les dificultats i els problemes que troben per dur-lo a la pràctica, la majoria dels quals, segurament, vénen donats per la poca resposta obtinguda dels qüestionaris, el format abstracte del plantejament del projecte i la manca de suport d'altres persones (alumnat i professorat) en la continuïtat de la feina feta.

Alumnat membre d'aquest grup de treball: Toni Carballido, Àlex Domínguez, Héctor González i Raquel Martín.

LA VALORACIÓ

Consideracions generals

"Centrar-se més en l'objectiu, treballar més això... Molt poc temps de projecte i més treball d'equip. Seria necessari més temps per fer el projecte. Ampliar el temps." (Elisabet Amores, alumna de 4rt d'ESO de l'IES La Romànica).

"Allargar-ho tot l'any perquè tres mesos no dona per a res. Perquè quan el projecte no es fa, sents que és un treball més de classe com qualsevol altre." (Alejandro Muñoz, alumne de 4rt d'ESO de l'IES Can Planas).

"Saber les limitacions que tenim en parlar de les coses que ens afecten. Tenim molt poc coneixement de les coses i de la ciutat i podem donar poques solucions perquè no tenim aquests coneixements." (Rafa García, alumne de 4rt d'ESO de l'IES Can Planas).

"Dedicar més estona. Pel que han dit els alumnes i hem vist, el crèdit variable acaba en el punt que els alumnes dissenyen què volen fer, llavors, si ho fan o no depèn d'ells i és a partir de quan s'acaba que ho han de fer. Per tant, avançaria més, potser que poguessin veure, palpar que han fet alguna cosa. Que es pogués acompanyar aquesta iniciativa al principi. Que tinguin la sensació que el que estan fent tindrà un resultat, una conseqüència a mig termini." (Aida Mestres, dinamitzadora).

"Nosaltres des de Joventut intentem lligar-ho des de fora, posar els recursos que tenim perquè puguin llençar-ho endavant, acompanyar-los... Però és molt difícil. Depèn també de la motivació del professor, de l'institut, del trimestre... La dificultat és que els instituts no estan vinculats a la ciutat i hi ha molt a fer. L'institut no està integrat en la ciutat i és molt difícil que la ciutat entri a l'institut... limitació d'horaris, de tancament, de diners." (Jordi Garcia Freixas, tècnic de Joventut).

"Valoro l'experiència com a molt positiva perquè els joves hi han participat i estan contents. Encara que els joves participen només a classe i és necessari que la participació s'ampliï fora de l'aula." (Lourdes Laudo, tècnica de Participació Ciutadana).

"Ara valoro encara més la importància del crèdit. La valoració és molt positiva. El canvi de la meua visió de participació, reforces el que ja creus." (Mercè Balaguer, directora de l'IES La Romànica).

Després de dos anys de treball, tant en la investigació que hem realitzat, com en la implantació del projecte i els seus resultats, considerem aquesta experiència com una demostració del fet que calen projectes d'educació en la participació, i també del fet que és imprescindible que aquesta participació vagi en la línia de la conscienciació col·lectiva per a l'assumpció de la responsabilitat per part de la ciutadania en la implicació de la seva construcció, tenint com a element d'articulació, l'associacionisme.

Volem remarcar la importància del fet col·lectiu, transformador i estructurat de la participació, ja que en cas contrari desvirtuarem un dels principals elements democràtics.

Tot i ser conscients de la diferent capacitat d'incidència dels diversos elements que permeten desenvolupar l'actitud cívica de la participació, considerem que el projecte de crèdit que hem desenvolupat, contempla de manera integral els aspectes esmentats anteriorment, i és aquí on rau el que els diferents agents que hi han intervingut consideren l'èxit de l'experiència.

"Crec que el crèdit hauria de ser una petita parcel·la més de totes les coses que hem de fer per contribuir a la formació d'una cultura participativa." (Jordi Garcia Freixas, tècnic de Joventut).

Hem superat les expectatives inicialment marcades, i tot i que continuem afirmant que l'objectiu del crèdit no pot ser crear associacions, sí que estava en la ment de tothom, la possibilitat que algun dels projectes iniciats dins del crèdit tingués una continuïtat. I és per això que ens satisfà

que a partir del crèdit s'hagi reactivat tant l'associació d'estudiants com la revista d'un institut. Fet que demostra també, que han de donar-se altres condicionants per fomentar la participació. En tot cas, el crèdit pretenia sacsejar consciències, fomentar la curiositat i donar unes pautes per motivar i ajudar en la seva representació social, però sense una actuació integral això no hauria passat.

"Penso que estem en un moment en el qual els adolescents no se senten gens implicats en l'entorn. Fomentar la idea que pertanyo a un lloc, que puc fer alguna cosa, que si ens ajuntem amb uns altres puc canviar coses. Sentir-se implicats. Transmetre'ls aquesta idea és molt positiva. A més, els estudiants tenen pocs espais de participació, crec que un lloc on puguin donar la seva opinió és molt important." (Mercè Balaguer, directora de l'IES La Romànica).

Mitjançant el treball en petits grups, dinàmiques de grup, jocs de simulació hem avançat i millorat el sentiment de pertinença a un col·lectiu, fet que ha generat una implicació més patent i ha facilitat que l'alumnat s'expressi, opini i debati amb més tranquil·litat i confiança. Alhora, la utilització d'aquestes estratègies metodològiques ens ha ajudat a mantenir el grau de motivació elevat i així incrementar la participació en les sessions i la implicació en la feina a realitzar.

"Cada alumne és un món, però crec que sempre hi ha coses que canvien des del principi al final en els grups. Jo penso que ha canviat el fet d'agafar confiança. Al principi els alumnes estaven molt tensos perquè era una experiència nova, estaven a l'expectativa i, després, es relaxaven. Per a això, primer treballàvem els temes d'autoconeixement i coneixement del grup i es nota, al principi van molt a la seva i després la dinàmica canvia." (Aida Mestres, dinamitzadora).

"Potser canviaria l'ordre d'alguna activitat, però jo crec que està bé. Potser reforçaria el contacte amb entitats de la ciutat, que vegin més la capacitat de l'associacionisme, alguna sortida fora (encara que ja hi ha entitats que hi participen)." (Mercè Balaguer, directora de l'IES La Romànica).

També cal remarcar que no tot ha estat un èxit. Ha estat costós fer l'alumnat participi de la vivència participativa per la manca prèvia d'experiència participativa (el 'saber' que es comentava al principi del document). Els ha costat entrar en la dinàmica participativa, fer demandes o aportacions que els afectin directament en la seva vida quotidiana i de disseny de la proposta de projecte a treballar. Però a mesura que anàvem avançant i concretant la feina, s'han sentit molt més còmodes i el funcionament a l'aula ha estat més fructífer.

Una motivació que cal incentivar dia rere dia, i en tots i cada un dels espais que ens envolten, allò de 'regar i adobar el jardí' que comentàvem al principi. I és que l'alumnat ha percebut una predisposició a l'hora de realitzar el crèdit, però tenim la sensació que ho han interpretat com un oasi en el desert de l'apatia que comença a partir del final del crèdit i que abasta tots i cada un dels àmbits i espais de la seva vida. No han identificat o no han vist factible la possibilitat de continuar amb aquesta actitud més enllà del crèdit, tret d'algunes excepcions. Un fet que es pot veure clarament en les seves respostes en l'entrevista.

La valoració feta per l'alumnat

En general, la valoració feta per l'alumnat és força positiva. Cal destacar que tant el propi contingut com la metodologia de treball han estat elements als quals no estan acostumats. En la valoració final que ha fet l'alumnat, s'exposa que li agrada aquest format de classes perquè se sent part important i necessària d'aquesta experiència formativa, que és un espai en el qual exposen les seves idees i treballen per poder-les portar a terme, i poden aprendre, construir i compartir coneixements.

"Aconsegueixes que t'agradi treballar en grup perquè les coses funcionen. Una manera diferent de fer les coses. T'adones que treballar en grup, encara que costa més, és més enriquidor. És més fàcil al final perquè cada persona aporta les seves idees i això fa tenir més idees, idees generals. També perdre la vergonya de treballar amb companys que no coneixia." (Ana Rodríguez, alumna de 4rt d'ESO de l'IES La Romànica)

"És necessari. Les persones de Barberà han de conèixer més, plantejar-se què millorar, quina ciutat volen." (Rafa García, alumne de 4rt d'ESO de l'IES Can Planas).

"Per a mi eren coses (en referència a la pregunta sobre coses i aprenentatges del crèdit que us hagin servit) que ja sabia i havia posat en pràctica: valors... ho havia pensat alguna vegada. Però crec que és necessari perquè hi ha gent a qui falta el valor de la participació, pensar sobre això. A més, crec que pensar, escoltar, relacionar-te és útil i serveix encara que sàpigues la teoria, practicar-ho. Aprendre a escoltar." (Alejandro Muñoz, alumne de 4rt d'ESO de l'IES Can Planas).

"Treball en equip, pluja d'idees, respectar el torn de paraules. Treball en equip. És difícil perquè cada persona té una forma de pensar i arribar a uns llocs. Però la resposta és més elaborada perquè amb la teva només tens una idea i en grup tens més idees, val la pena. Ho aplicarem a la vida quotidiana." (Jaime Castel, alumne de 4rt d'ESO de l'IES La Romànica).

A continuació fem el recull de les valoracions fetes per tot l'alumnat que va realitzar el crèdit:

A} Paraules que defineixen el crèdit:

☞ Acordar	☞ Creativitat	☞ Interactivitat	☞ Confiança
☞ Activisme	☞ Debate	☞ Intercanvi d'opinions	☞ Igualtat
☞ Amistat	☞ Descansat	☞ Motivació	☞ Treball en equip
☞ Aprenentatge	☞ Dialogar	☞ Opinió	☞ Constructiu
☞ Aprofitable	☞ Didàctic	☞ Participació	☞ Implicació
☞ Associació	☞ Dinàmic	☞ Pensar	☞ Valoració entorn
☞ Ciutadania	☞ Diversió	☞ Posada en comú	☞ Cooperació
☞ Col·laboració	☞ Educatiu	☞ Pràctic	☞ Transformació
☞ Companyonia	☞ Entretingut	☞ Projecte comú	☞ Idees
☞ Compartir	☞ Escoltar altres	☞ Propostes	☞ Comunicació
☞ Compromís	☞ Grup	☞ Respecte	

B} Què he après al llarg del trimestre:

- ⇒ Organitzar el que volem fer.
- ⇒ Com organitzar el que volem aconseguir.
- ⇒ Aprendre a compartir i organitzar-nos sols.
- ⇒ Què és la participació (amb majúscules i de veritat).
- ⇒ Participar de debò.
- ⇒ Què és la participació ciutadana.
- ⇒ Si tothom no es posa les piles costa canviar les coses.
- ⇒ Que nosaltres també tenim coses a dir i ens hem de fer escoltar.
- ⇒ Parlar en públic.
- ⇒ Expressar-me millor i comunicar-me.
- ⇒ Argumentar les meves idees i defensar-les.
- ⇒ Escoltar i tenir en compte les opinions dels altres.
- ⇒ Treballar en grup.
- ⇒ Prendre decisions conjuntament.
- ⇒ Que si tothom aporta les seves idees en un grup, aquest funciona millor.
- ⇒ Enraonant les coses amb la gent obtenim opinions més diverses i millors resultats.
- ⇒ Posar-nos d'acord a partir de les opinions de cadascú.
- ⇒ És millor aconseguir coses amb més gent que sol.
- ⇒ Expressar la meva opinió i col·laborar amb altres persones.
- ⇒ Treballar en grup i modificar el que no ens agrada.
- ⇒ Compartir les idees i treure'n un benefici comú.
- ⇒ Posar les meves idees en comú amb la dels altres per aconseguir alguna cosa.
- ⇒ Podem aconseguir el que ens proposem i canviar el nostre voltant.
- ⇒ Podem fer el que ens proposem, i si és amb més gent, millor.
- ⇒ Fer el possible per intentar aconseguir el que ens proposem.
- ⇒ Com aconseguir el que volem.
- ⇒ Confiar en els companys.
- ⇒ Conèixer i confiar molt més en els altres.
- ⇒ Tenir paciència amb els companys i companyes.
- ⇒ Conèixer on adreçar les nostres propostes.
- ⇒ Quantes associacions hi ha a Barberà i què fan (n'hi ha moltes més de les que em pensava).
- ⇒ Drets i deures dels alumnes; estem creant una associació!.
- ⇒ La normativa del centre.
- ⇒ Moltes coses: argumentar i debatre, negociar, col·laborar, participar...
- ⇒ Saber valorar els espais (institut i Barberà) i els companys.
- ⇒ Valorar les persones per les seves qualitats.
- ⇒ Millorar la convivència amb els companys i companyes.

C} Si haguessin de posar nota a la utilitat del crèdit li donarien un 7,4 de mitjana sobre 10.

D} Quant a la seva participació a l'aula es valoren amb un 7,3 de mitjana sobre 10.

E} A la seva implicació en el disseny dels projectes de grup, hi donen un 7,2 de mitjana sobre 10.

F} Aportacions de millora:

- ⇒ Ser més estrictes amb algunes conductes de persones.
- ⇒ Més activitats exteriors.
- ⇒ Alguna sortida fora de l'institut per conèixer associacions (així no cal que vinguin).
- ⇒ Més temps per treballar el projecte.
- ⇒ Anar més al pati.
- ⇒ Poder allargar més els debats.
- ⇒ Veure quin pes tindran les nostres aportacions.
- ⇒ Més debats.
- ⇒ Com aconseguir canviar les coses.

A mode de conclusió

"... que espero que s'ho mirin amb estima, perquè és una molt bona eina. No és la panacea ni l'única solució, però és una eina més i estem convençuts que tindrà bons resultats. I això necessita suport i recursos, així que demaneu que s'apunten al carro, que per provar-ho no perdem res." (Jordi Garcia Freixas, tècnic de Joventut).

".... Ho trobo molt positiu. Dues visions: com a directora i com a professora a l'aula. Penso que això no s'ha de perdre." (Mercè Balaguer, directora de l'IES La Romànica).

"... És una qüestió de voluntat política. Que d'altres organismes s'ho creguin, perquè del contrari és difícil que un Ajuntament assumeixi tots els costos..." (Jordi Garcia Freixas, tècnic de Joventut).

"... És qüestió de les prioritats. No és un projecte car, n'hi ha d'altres més cars que en la meua opinió són menys necessaris..." (José Luis Rivera, cap de Participació Ciutadana).

"S'hauria de seguir fent en altres col·legis. La gent s'hauria de replantejar coses i treballar en equip." (Eriz Ferrero, alumne de 4rt d'ESO de l'IES Can Planas).

Durant el període de realització del projecte hem pogut veure i comprovar algunes de les intuïcions que varen sorgir als inicis del seu disseny. Unes intuïcions manifestades en altres àmbits i basades en els anys d'experiència associativa, tant de la nostra entitat com de la resta del moviment del qual formem part.

El primer element que cal considerar és la necessitat d'afrontar qualsevol projecte al voltant de la participació, amb molt més rigor del que estem acostumats a veure. I és que si bé és cert que la participació està molt de moda, també és cert, que el propi concepte de participació s'ha desvaloritzat de tal manera, que els projectes manquen d'una incidència real, i en molts casos es tracta més de projectes de consum d'oci camuflat d'una suposada participació ciutadana.

La participació, tal com hem volgut manifestar a l'inici d'aquest document, **ha de tenir una clara intenció d'empoderament i de transformació social**. I per tant, els projectes de foment de la participació han de contemplar els processos d'adquisició d'habilitats i valors encaminats a l'accés de la societat civil als espais de decisió. Conseqüentment han de contenir una clara voluntat dels poders públics a compartir aquests espais, acceptar, reconèixer, donar suport i fomentar la interlocució amb la societat civil organitzada. Aquesta ha estat una peça clau del nostre projecte, i per això hi hem donat tanta rellevància, ja que és el que pot assegurar els objectius plantejats.

En aquest sentit, considerem que un dels grans èxits del projecte ve donat per aquesta qüestió, ja que l'aprenentatge que es proposava tenia alhora intencionalitat d'empoderament i de transformació social. Els diferents agents que van intervenir-hi estaven disposats a reforçar els fruits que en sorgissin. I així ho van demostrar: l'Ajuntament ha donat suport al projecte i a les iniciatives que han sorgit, l'IES les ha acceptat i reconegut, i alguna entitat de Barberà ha col·laborat més enllà del crèdit amb les propostes que ha fet algun dels grups.

Considerem que **el tret integral del projecte** ha estat el segon element que ha permès els resultats obtinguts. Integral per dos motius: pels diferents agents que hi han intervingut i per l'enfocament educatiu.

D'una banda, el crèdit de participació s'ha plantejat com un espai d'aprenentatge vivencial i en aquest sentit hem volgut que els diferents elements que contempla aquest tipus d'aprenentatge hi estiguessin presents. Considerem que l'aprenentatge vivencial (una de les bases de l'educació no formal) garanteix la interiorització dels elements treballats i per tant, sobretot si parlem de participació, conformarà la base per a una actitud participativa. En aquest aprenentatge hem treballat diferents elements: les habilitats socials, el coneixement de conceptes, els valors i el bagatge personal que pot ajudar a generar una actitud participativa.

D'altra banda, el treball en xarxa dels diferents agents que hi han intervingut, ha permès abordar el projecte de manera integral. Cada agent ha tingut un paper clau. Administració, societat civil organitzada i educadors i educadores, agents interns i externs de l'entorn en el qual s'ha realitzat el projecte han treballat conjuntament, cada un des de la seva perspectiva. Aquest treball conjunt ha permès poder donar resposta als requisits del propòsit del projecte i també ha permès disposar de la capacitat per cobrir les demandes sorgides del crèdit.

Però el crèdit no només pren valor per l'aportació social que suposa, que tal com ja hem dit es basa en la significació del concepte de participació i de treball integral, sinó que també en podem extreure un valor pedagògic; és dir, a banda d'aportar qualitat participativa a l'entorn, el crèdit aporta qualitat pedagògica envers l'educant.

Prendre part d'allò que passa en el nostre entorn és clau per donar sentit a qualsevol de les nostres accions. Això vol dir, per tant, que en la mesura que l'alumne se sent particip de les decisions que pren col·lectivament amb el grup classe, millora la seva motivació envers tot allò que fa referència a l'àmbit on es desenvolupa. I aquesta és una de les altres conclusions del crèdit: el crèdit de participació millora la predisposició de l'alumnat envers l'aprenentatge, perquè millora la percepció del mateix per la seva capacitat d'introduir canvis.

"Crec que el crèdit està molt bé perquè els alumnes ens adonem que aquí no només venim a estudiar, que es poden fer coses." (Elisabet Amores, alumna de 4rt d'ESO de l'IES La Romànica).

La lectura feta per les diferents parts (alumnat, Ajuntament, professorat...) ha estat molt positiva, i això ens anima a considerar aquest projecte com una eina efectiva (entre d'altres) per al foment de la participació. Tenim el convenciment (i això no és una intuïció, és una certesa) que per al foment de la participació no podem esperar tenir èxit només amb una línia d'intervenció. Abordar aquest objectiu amb garanties d'èxit, significa dedicar-hi recursos (molts més dels que actualment s'hi dediquen), temps (ídem) i sobretot, intervenir des de diferents perspectives. Calen accions d'informació, d'educació, cal una reestructuració dels canals i espais de decisió i representació, calen mesures de reconeixement i suport a la societat civil organitzada, accions per a l'articulació social per mitjà de la creació directa d'organitzacions, etc. Tot un seguit d'intervencions, que fins i tot, si es donen totes alhora i gaudeixen de temps i recursos suficients, s'enfronten a un repte de tals dimensions (tant per la pròpia complexitat dels objectius, com per la dificultat de plantejar-lo en la societat actual), que no podem esperar tenir uns resultats espectaculars (si considerem per espectacular augmentar un 200% els índexs d'associacionisme en un any). Ara bé, saber d'antuvi la dificultat del que es planteja, i els petits resultats que podem esperar, no pot servir d'excusa per no abordar-ho. I és per això que cal apostar per projectes com aquest i d'altres, si volem gaudir d'una societat més avançada democràticament.

Esperem que la proposta sigui suficientment provocativa, per tal que qui la llegeixi, es plantegi intentar-ho. Ànims!

ANNEXOS

{ Annex # 1 }

Exemple de fitxa didàctica del dossier del professorat

UNITAT DIDÀCTICA 2. COM SOM?

Activitat 2.4: Com som els i les joves?

► OBJECTIUS

- ⇒ Dissenyar una enquesta.
- ⇒ Identificar pautes de comportament dels i les joves.
- ⇒ Reconèixer el perfil habitual dels joves.
- ⇒ Analitzar la situació actual dels joves i la seva relació amb les conductes participatives.

► DESENVOLUPAMENT DE L'ACTIVITAT

Aquesta activitat es realitza en dues sessions i queda dividida en tres fases:

15' - En un primer moment demanem a l'alumnat que respongui un breu qüestionari sobre què fan en el seu temps lliure, coneixement del moviment associatiu i si formen part d'alguna entitat, i quin és el seu grau d'interès i/o d'importància d'algunes temàtiques (amistats, pau i cooperació, feina, sexualitat, medi ambient, jocs...). Això ens permetrà tenir una radiografia del grup i poder contrastar les seves respostes amb la informació que aconseguim tot seguit.

40' - En un segon moment dividim el grup en dos subgrups; un (grup A) ha d'elaborar una enquesta sobre com veuen els joves per després passar-la a diferents col·lectius, i l'altre (grup B) ha de pensar d'on pot treure informació documental que parli dels joves.

Enquesta (grup A)

- ⇒ La primera sessió ha de servir per preparar l'enquesta (d'un màxim de 20 preguntes) i determinar a quins grups de persones la passaran (companys/es de l'institut, professorat, familiars, joves i adults del municipi...).
- El que pretenem amb l'enquesta és conèixer com ens definim els i les joves, per tant ens cal pensar preguntes que ens ajudin a definir-nos: hàbits, interessos, implicació amb l'entorn immediat, ocupació (estudis, feina, atur), família, recursos econòmics, sentiments, conductes, oci i altres temàtiques que puguin aparèixer.

- ⇒ Entre les dues sessions, passar l'enquesta als col·lectius identificats.

Recerca informació (grup B):

- ⇒ A la primera sessió els demanem que pensin on es pot trobar informació documental que parli dels joves. Alhora els demanem que divideixin aquesta cerca per temàtiques que interessin o afectin els joves.
- També els portem bibliografia, webgrafia i videografia per tal que puguin fer un llistat propi de recerca.

- ⇒ Entre les dues sessions han de fer la recerca temàtica.

En la següent sessió posem en comú les dades obtingudes:

20' - El grup A ens comenta el buidat de les respostes de l'enquesta passada a diferents col·lectius.

20' - El grup B explica la informació recollida sobre les diferents temàtiques.

15' - Debat de grup per veure si hi ha coincidència o divergència entre les dades de l'enquesta, la recerca d'informació publicada i la seva percepció de com són els i les joves. Hem d'arribar a proposar una definició conjunta.

► MATERIALS

- Fitxa de l'activitat 2.4 "Com som?"
- Document de l'activitat 2.4 "Elaboració enquesta"
- Fitxa de l'activitat 2.4 "Elaboració enquesta"
- Document de l'activitat 2.4 "Recerca informació"
- Fitxa de l'activitat 2.4 "Recerca informació"
- Document de l'activitat 2.4 "Joventut a Catalunya"

► AVALUACIÓ DE L'ACTIVITAT

El recull de les anotacions que realitza l'alumnat en el seu pla d'investigador o d'enquestador ens pot servir per ubicar quin és el grau de satisfacció de l'activitat i d'implicació.

{ Annex #2 }

UNITAT DIDÀCTICA 2. COM SOM?

Exemple de fitxa didàctica del dossier de l'alumnat

► TEMA:

Ara ens cal anar més enllà de saber qui som i veure si identifiquem i compartim característiques i interessos comuns.

Hem de conèixer quins són aquells valors que ens defineixen individualment, per veure, un cop analitzats, si n'hi ha que els podem considerar de caràcter col·lectiu. Alhora, hem de comprovar que els tenim present en tots els espais de relació i els nostres actes i conductes responen a aquestes idees.

Us heu parat a pensar si sou i/o us comporteu diferent quan esteu a casa que quan aneu a l'institut o esteu petant la xerrada en el banc d'una plaça?

Si haguéssim de definir casa nostra, l'institut o el municipi on vivim, quines paraules utilitzaríem? Hem de saber expressar què pensem del lloc on vivim o hi passem part del dia. Tothom té opinió de com és el seu voltant, què li agrada i què no, com està organitzat o fins a quin nivell ens impliquem amb el que hi succeeix.

► GUIÓ DE LA UNITAT

2.4. Com som els i les joves?

Us heu preguntat alguna vegada què opina la gent dels joves? Intentarem donar resposta a aquesta pregunta mitjançant la investigació, i veurem si la vostra visió és semblant al que pensen els altres.

2.5. Quin valor dono als valors?

Quins són aquells valors que considereu importants en una persona? Aquí es tracta de conèixer-los i comprendre com aquests ens afecten en la nostra vida quotidiana.

2.6. Com participo a casa?

Quines decisions preneu a casa? Cada vegada que fem alguna cosa és fruit d'una decisió; hem de conèixer qui realment pren aquestes decisions i per què es prenen.

2.7. Com és l'institut i el municipi?

Us heu parat a pensar com us agradaria que fos realment el vostre institut i el vostre municipi?

► RECURSOS

Fitxa de l'activitat 2.4 "Com som?"
Document de l'activitat 2.4 "Elaboració enquesta"
Fitxa de l'activitat 2.4 "Elaboració enquesta"
Document de l'activitat 2.4 "Recerca informació"
Fitxa de l'activitat 2.4 "Recerca informació"
Document de l'activitat 2.4 "Joventut a Catalunya"
Fitxa de l'activitat 2.5 "Valors I"
Fitxa de l'activitat 2.5 "Valors II"
Fitxa de l'activitat 2.6 "Com participo a casa?"

► REFERÈNCIES

Revistes dedicades i adreçades a la joventut o sobre temes especialitzats:

- ⇒ Debat juvenil
- ⇒ Entrejóvenes
- ⇒ Papers de joventut

- ⇒ Protagonistes, ja!
- ⇒ Secundèria

Planes web o portals:

- ⇒ <http://www20.gencat.cat/portal/site/JoveCat>
- ⇒ <http://www.deria.cat>
- ⇒ <http://www.educacionenvalores.org>

Articles o publicacions:

- ⇒ AA.DD. (2002). "Joves i valors. Els joves catalans en l'Enquesta Europea de Valors", Col·lecció Estudis núm.9 de les publicacions de la Secretaria General de Joventut. Barcelona.
- ⇒ AA.DD. (2003). Descubrim els nostres drets. Activitats, deures, indicacions per conèixer els drets dels infants. Barcelona, Generalitat de Catalunya.
- ⇒ Martín, X. I Puig, J.M. (1996). Materials d'educació en valors. Barcelona, fundació Serveis de Cultura Popular.

BIBLIOGRAFIA

Bibliografia de referència per al crèdit

AA.DD. (1998). *Encuentros de Intercambio sobre Participación Infantil*. Madrid, Consejo de la Juventud de España.

AA.DD. (1999). *Participando que es gerundio. Pautas educativas para trabajar la participación infantil*. Madrid, Consejo de la Juventud de España.

AA.DD. (2002). "Joves i valors. Els joves catalans en l'enquesta europea de valors", (col·lecció *Estudis núm.9*) Secretaria General de Joventut. Barcelona.

AA.DD. (2004). *El treball educatiu amb adolescents. L'experiència dels centres d'esplais*. Barcelona, Esplais Catalans.

AA.DD. (2004). *Aprendre a participar*. Fundació Jaume Bofill.

Alonso, R. (2002). "L'educació com a instrument de canvi social", *Eina*, núm. 29. Barcelona, Escoltes Catalans, pàg. 16-17.

Bretones, X. (2001). "La participació significativa dels infants", a *Tercer Segona*, núm. 3. Barcelona, pàg. 22-27.

Font, J. (2001). *Participación ciudadana: una panorámica de nuevos mecanismos participativos*. Barcelona, Fundación Rafael Campalans. Barcelona, Papers de la Fundació, núm. 128.

Galceran, M. del M. (2000). *La participació en els centres de temps lliure*. Barcelona, tesi doctoral inèdita, Universitat de Barcelona.

Galceran, M. del M. (2002). "La participació. Eix transversal en la vida dels centres", *Estris* núm. 127. Barcelona, pàg. 6-11.

Gay, M. i Jiménez, E. (2001). "Els consells locals de joventut: un exercici de participació democràtica", *Eina*, núm. 28. Barcelona, Escoltes Catalans, pàg. 21.

Godoy, A. i Franco, P. (2000). *Cultura participativa y asociacionismo juvenil*. Madrid, Consejo de la Juventud de España.

Hart, R. (1992). *Children's Participation*. London, UNICEF/Earthscan Publication.

Hart, R. (1993). *La participación de los niños: de la participación simbólica a la participación auténtica*. Colòmbia, Gente Nueva.

Hart, R. (2001). *La participación de los niños en el desarrollo sostenible*. Barcelona, UNICEF/p.a.u. education.

Jerez, A. (1999). *Participación juvenil, ciudadanía y democracia participativa*. Madrid, Consejo de la Juventud de España.

Martín, X. i Puig, J.M. (1996). *Materials d'educació en valors*. Barcelona, Fundació Serveis de Cultura Popular.

Puig, J.M.; Martín, X. i Trilla, J. (coord.) (1998). *Cròniques per a una educació democràtica*. Vic, Eumo Editorial.

Sánchez, M. (1990). "Participación social y comunitaria", *Revista de Treball Social*, núm. 117. Barcelona, març 1990.

Sánchez, M. (1991). *La participación, metodología y práctica*. Madrid, Editorial Popular.

Serrano, J.; Sempere, D. i Martín, G. (1999). *Joves i Participació a Catalunya*. Barcelona, Fundació Ferrer i Guàrdia i Generalitat de Catalunya, Departament de Joventut (col·lecció Estudis, núm. 2).

Trilla, J.; Novella, A. (2001). "Educación y participación social de la infancia", Revista Iberoamericana de Educación, núm. 26, pàg. 137-164.

Vallory, E. (ed.) (2002). *Educar en la política. Dotze raons per a la participació en la vida pública*. Barcelona, Pòrtic.

AA.DD. (2002). *Projecte educatiu d'Esplac: mètode pedagògic i model de centre*. Barcelona, Esplais Catalans.

Frias, G. i Estellés, P. (2002). *Juguemos a ser una asociación. Unidad didáctica de educación para la participación*.

Martínez, LL. i Salas, C. (1998). *Drets humans i ciutadania. Unitat didàctica*. Barcelona, serveis d'Ordenació curricular.

Pagès, J. i Santisteban, A. (1994). *Democràcia i participació*. Barcelona, Eumo Editorial, (col·lecció Senderi, núm. 12).

Sánchez, J. (1997). *Participació política*. Barcelona, Eumo Editorial, (col·lecció Senderi)

Taula de joves del districte de St. Andreu de Barcelona. 1, 2, 3 Participa; programa de sensibilització a la participació.

AA.DD. (2001). *Guía didáctica de educación para la participación*. Consejo de la Juventud de España.

CONTRA PORTADA